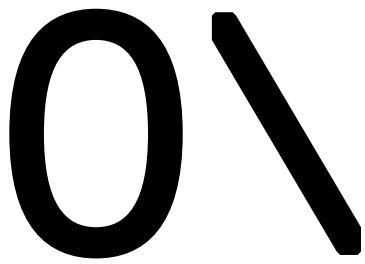

Museum cijfers 2017

Inhoud

0. Samenvatting	3
1. Musea in Nederland	7
2. Bezoeken	12
3. Museumkaart	17
4. Toegankelijkheid	20
5. Werkgelegenheid	27
6. Financiën	30
7. Tot slot	37
8. Colofon	38

Samenvatting

Musea doen het goed

Musea zijn van publiek belang. Met hun collecties en tentoonstellingen verrassen en verrijken musea bezoekers, gemeenschappen en de maatschappij als geheel. De nu 435 bij de Museumvereniging aangesloten musea werken aan een duurzaam draagvlak. Met succes. Het draagvlak wordt steeds sterker. De musea zijn goed op weg. In een lastige tijd is veerkracht getoond. Musea verdienen voor het eerst zelf meer dan zij aan subsidies ontvangen.

Sterker en breder draagvlak voor musea

De indrukwekkende cijfers over 2017 bevestigen dat steeds sterkere en bredere draagvlak. Wie in Nederland naar een museum gaat, is in goed gezelschap. De 435 bij de Museumvereniging aangesloten musea ontvingen in 2017 31 miljoen bezoeken, bijna 0,7 miljoen meer dan in 2016. Wie met een Museumkaart naar een museum gaat, komt gegarandeerd andere kaarthouders tegen. Het aantal Museumkaarthouders blijft spectaculair stijgen en komt in 2017 op 1,35 miljoen en die zijn

dit jaar goed voor ruim 8,5 van de 31 miljoen bezoeken. In vrijwel alle Nederlandse musea kom je buitenlandse bezoekers tegen. Van de 31 miljoen museumbezoeken is 30% afkomstig uit het buitenland. En een opvallend positieve trend daarbij: de jeugd tot en met 18 jaar is goed voor bijna 1 op de 5 bezoeken aan onze musea.

Musea verdienen in 2017 zelf meer dan ze subsidie krijgen

Onzichtbaar voor het publiek, maar musea verdienen in 2017 voor het eerst meer dan zij aan subsidies ontvangen. Dat mag met recht een mijlpaal en een bijzondere prestatie worden genoemd. Het aandeel eigen inkomsten bedraagt in 2017 51%. De musea blijken in 2017 ook in staat om de werkgelegenheid met 5% te laten stijgen. Dat zijn allemaal mooie cijfers. Maar ze vertellen niet het hele verhaal van de Nederlandse musea.

Kleinere musea hebben het zwaar

Middelgrote en kleine musea hebben het moeilijk, vele schrijven in 2017 rode cijfers, en een aantal doet dat al langer. Deze middelgrote en kleine musea hebben behoefte aan gerichte dijkverzwaring en herstel of versterking van financiële betrokkenheid van subsidiënten. De politiek moet goed nadenken en goed kijken waar extra impulsen het hardst nodig zijn en musea uit de gevarezone kunnen komen. Want alleen samen vertellen onze musea – groot en klein – het hele verhaal.

Aantal Museumkaarthouders stijgt in 4 jaar 35% naar 1,35 miljoen

De Museumkaart is een enorm succes en van groot belang voor de musea. Net als het totale museumbezoek is het aantal Museumkaarthouders tussen 2013 en 2017 spectaculair gegroeid. Het aantal kaarthouders steeg met bijna een derde van 1 miljoen tot 1,35 miljoen. Museumkaarthouders nemen 8,7 miljoen bezoeken of 28% van het totale museumbezoek voor hun rekening en zorgen voor een afdracht van € 62 miljoen of 25% van de entreeopbrengsten van de musea.

Aantal museumbezoeken stijgt in 4 jaar 33% naar 31 miljoen

De 435 bij de Museumvereniging aangesloten musea ontvangen in 2017 31 miljoen bezoeken, bijna 0,7 miljoen meer dan in 2016. Dat komt mede door enkele nieuwe musea die goed zijn voor 0,3 miljoen meer bezoeken. Van de totaal 31 miljoen museumbezoeken komt 30% uit het buitenland.

Aantal museumbezoeken in schoolverband stijgt in 2017 met 6%

In deze tijd van zoveel keuzes is het bijzonder opvallend dat jongeren verantwoordelijk zijn voor zo'n belangrijk deel van de museumbezoeken. Jongeren tot en met 18 jaar zijn goed voor bijna 1 op de 5 bezoeken en daar is nog groei zichtbaar. Het aantal bezoeken stijgt in 2017 met 115.000. Eigenlijk heeft elk kind het recht om 1 keer per jaar een museum te mogen

bezoeken. Het is goed nieuws dat het kabinet dit ook zo ziet en mooi dat er maar liefst 435 musea zijn om uit te kiezen.

Aantal museummedewerkers in 2017 met bijna 5% gestegen

De werkgelegenheid bij musea blijft groeien. In 2017 werken 2.000 mensen of bijna 5% meer bij de musea dan in 2016. De totale werkgelegenheid bij musea is nu bijna 40.000 m/v, waarvan 27.000 onbetaald als vrijwilliger of stagiair. Vrijwel alle musea werken met onbetaalde krachten. Omgerekend naar voltijdbanen bedraagt de personeelssterkte van de musea in 2017 ruim 9.800 FTE's.

Kerncijfers 2017

435 Nederlandse musea aangesloten bij de Museumvereniging.

31,0 miljoen museumbezoeken, waarvan **30%** uit het buitenland.

1,35 miljoen Museumkaarthouders, samen goed voor **28%** van het totale aantal museumbezoeken.

Bijna **40.000** in voltijd en deeltijd werkzame personen, van wie ruim **68%** onbetaald als vrijwilliger of stagiair.

€ 1 miljard omzet, waarvan **51%** eigen inkomsten, en ook **€ 1 miljard** kosten.

85 miljoen objecten, waarvan **57%** in musea voor natuurhistorie.

50 miljoen op internet toegankelijke objecten (**59%** van de totale collectie).

Recente trends

De groei van het aantal bezoeken vlakt in 2017 iets af, maar stijgt toch met bijna **0,7 miljoen** of **2,2%**.

Het binnenlands bezoek groeit in 2017 met ruim **0,5 miljoen** en zorgt voor **80%** van de totale bezoekstijging.

Het aantal museumbezoeken in schoolverband neemt toe in 2017 en stijgt met ruim **100.000** of een indrukwekkende **5,7%**. Het aantal jeugdbezoeken daalt in tegenstelling tot voorgaande jaren licht.

De omzet en de kosten van de musea blijven in 2017 **€ 1 miljard**.

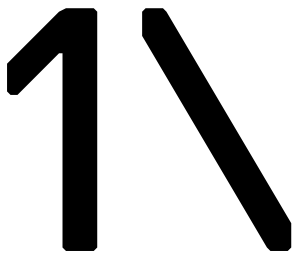
Overheidssubsidies zijn in 2017 met **€ 12 miljoen** gedaald. Musea hebben deze daling kunnen compenseren met **€ 12 miljoen** meer eigen inkomsten.

De subsidie per bezoek is tussen 2013 en 2017 met maar liefst **25%** gedaald.

Het aandeel eigen inkomsten van musea is gestegen van **42%** in 2013 tot **51%** in 2017.

Musea nemen in 2017 **3,2%** meer medewerkers in vaste dienst aan. Het aandeel van medewerkers met een vast dienstverband bij betaalde medewerkers is toegenomen van **68%** in 2013 tot **71%** in 2017.

Met **50.000** nieuwe kaarthouders stijgt het aantal Museumkaarthouders en hun museumbezoek ook in 2017 weer.

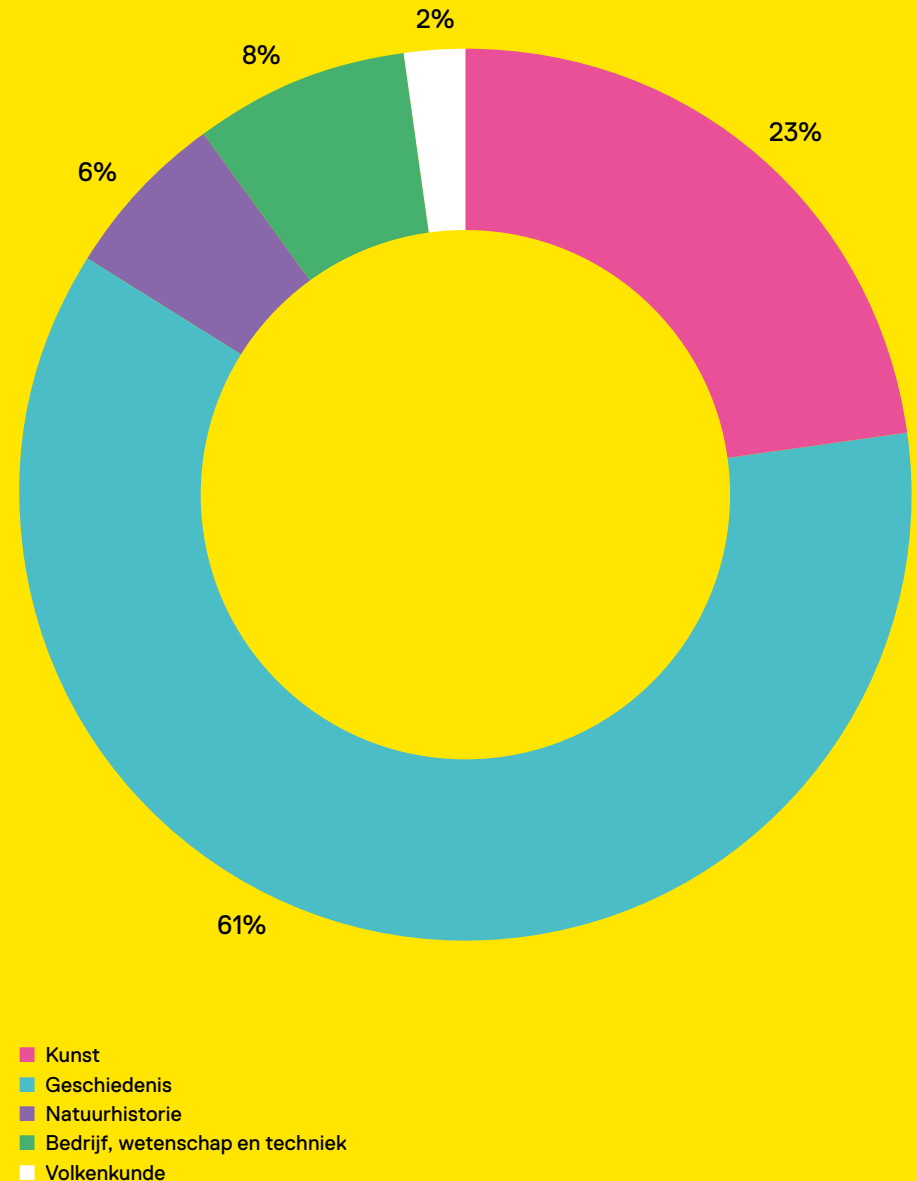

Musea in Nederland

Nederland is rijk aan 435 musea

In 2017 zijn 435 Nederlandse musea aangesloten bij de Museumvereniging. De Museumkaart heeft nu bijna 100% dekking. De musea hebben verschillende typen collecties. Sommige hebben meer typen verzamelingen, zoals kunst en geschiedenis, of wetenschap en natuur. De meeste musea (61%) zien zichzelf als geschiedenismuseum (figuur 1.1). Dit is verreweg de grootste groep musea, maar in omzet en bezoeken zijn het kleinere musea (tabel 1.1). De geschiedenismusea boeken in 2017 44% van het museumbezoek en 39% van de museale omzet. Dat is vergelijkbaar met 2016.

Figuur 1.1: Musea naar type collectie, 2017
(aandelen musea in %)

Tabel 1.1: Musea naar type collectie, omzet en bezoek, 2017*

	Aantal musea	Aandelen musea (in %)	Omzet (x 1 mln. euro)	Aandelen omzet (in %)	Bezoeken (x 1.000)	Aandeel bezoeken (in %)
Kunst	100	23	462	46	12.882	42
Geschiedenis	264	61	388	39	13.490	44
Natuurhistorie	27	6	57	6	1.747	6
Bedrijf, wetenschap en techniek	36	8	61	6	2.338	8
Volkenkunde	8	2	32	3	552	2
Totaal	435	100	999	100	31.008	100

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

23% van de musea is een kunstmuseum. Het betreft relatief grote musea, samen goed voor 42% van het museumbezoek en 46% van de museale omzet.

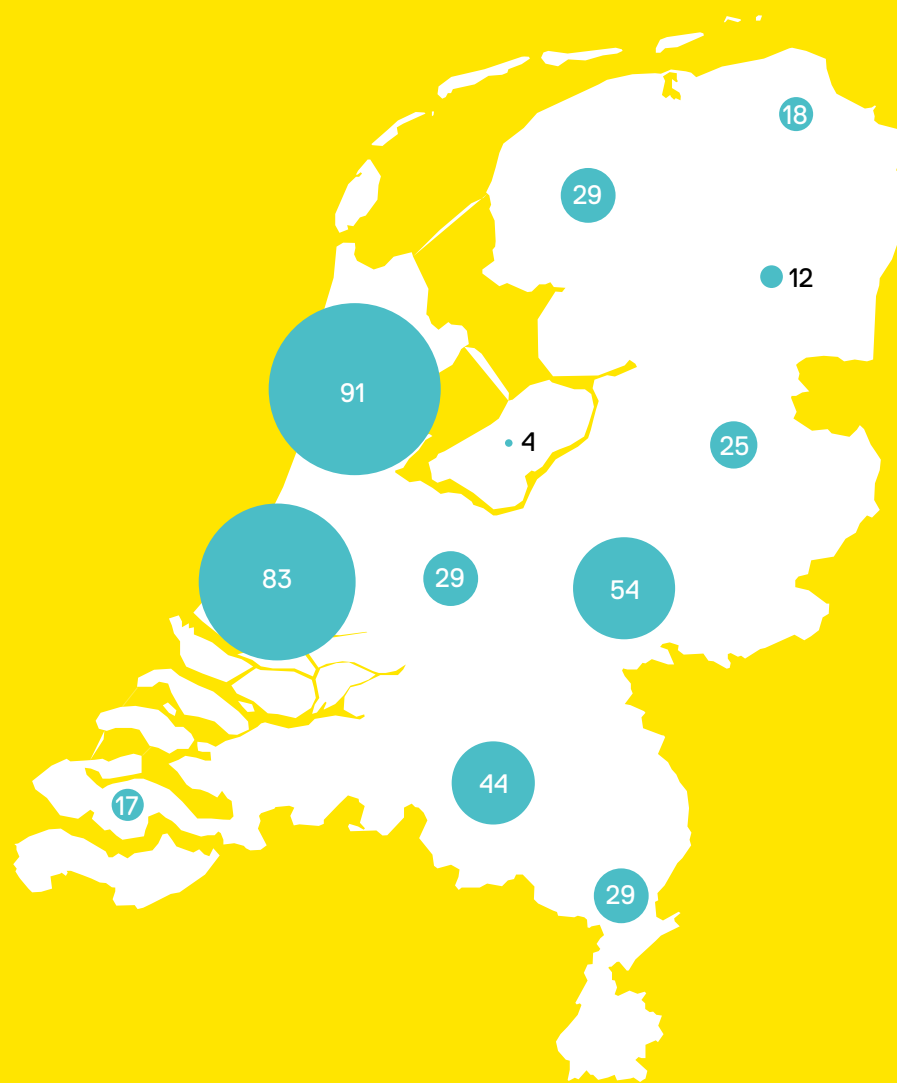
De kleinste groep musea bestaat uit volkenkundige musea. Het gaat om 2% van de musea met samen 2% van het museumbezoek en 3% van de museale omzet (figuur 1.1).

Noord-Holland telt de meeste musea en museumbezoeken (figuur 1.2). Vooral musea in Amsterdam trekken veel bezoek. De vijf best bezochte musea staan in Amsterdam met samen 7 miljoen bezoeken. Na Noord-Holland volgen Zuid-Holland en Gelderland. Noord-Holland en Zuid-Holland zijn in 2017 samen goed voor ruim 20 miljoen bezoeken, bijna twee derde van het totale museumbezoek (figuur 1.3).

1\ Musea in Nederland

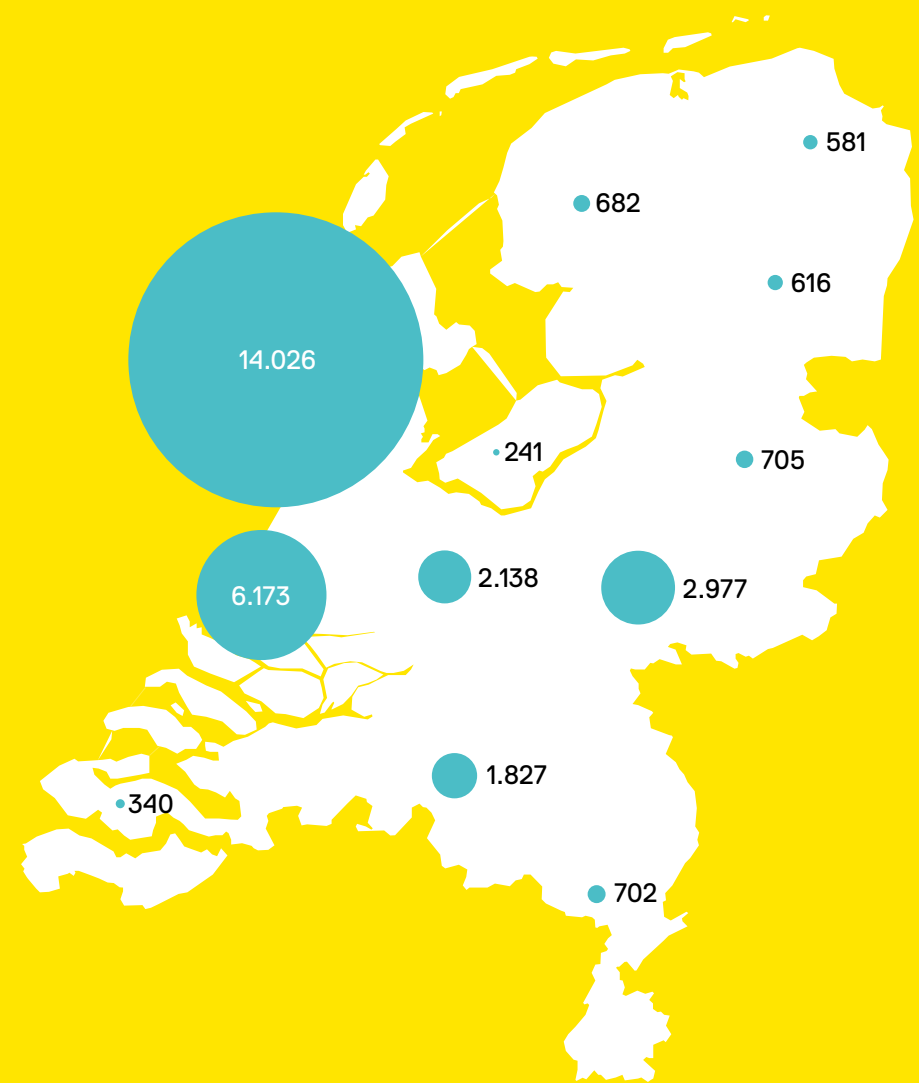
Figuur 1.2: Spreiding van aantal musea over de provincies, 2017*

Totaal 435 musea

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

Figuur 1.3: Spreiding van aantal bezoeken (x1.000) over de provincies, 2017*

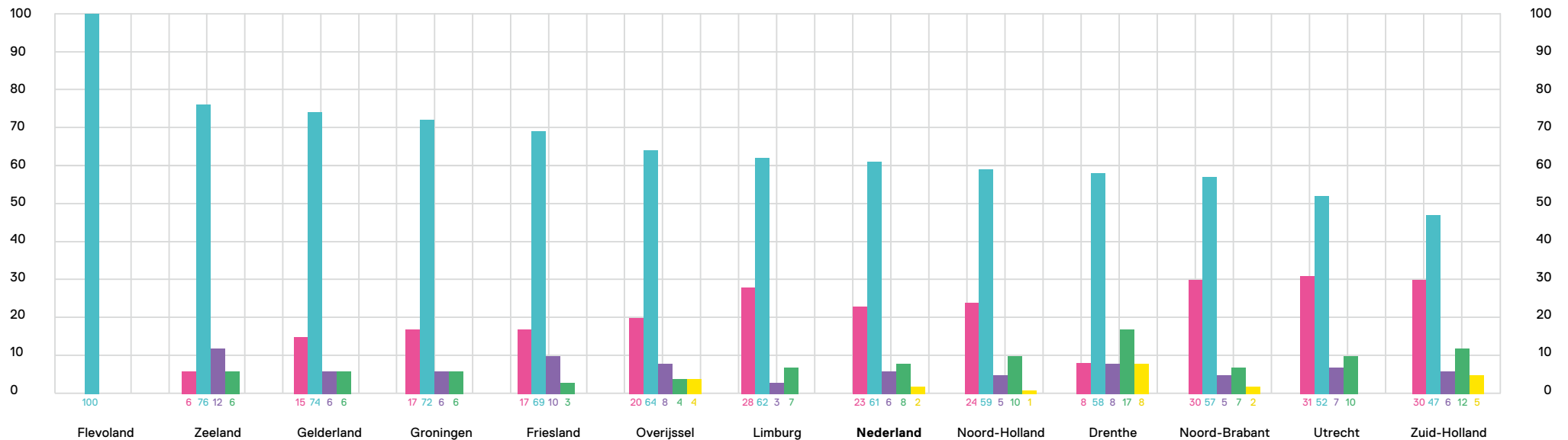
Totaal 31,0 miljoen bezoeken

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

Figuur 1.4: Musea naar type collectie per provincie, 2017 (aandelen per provincie in %)

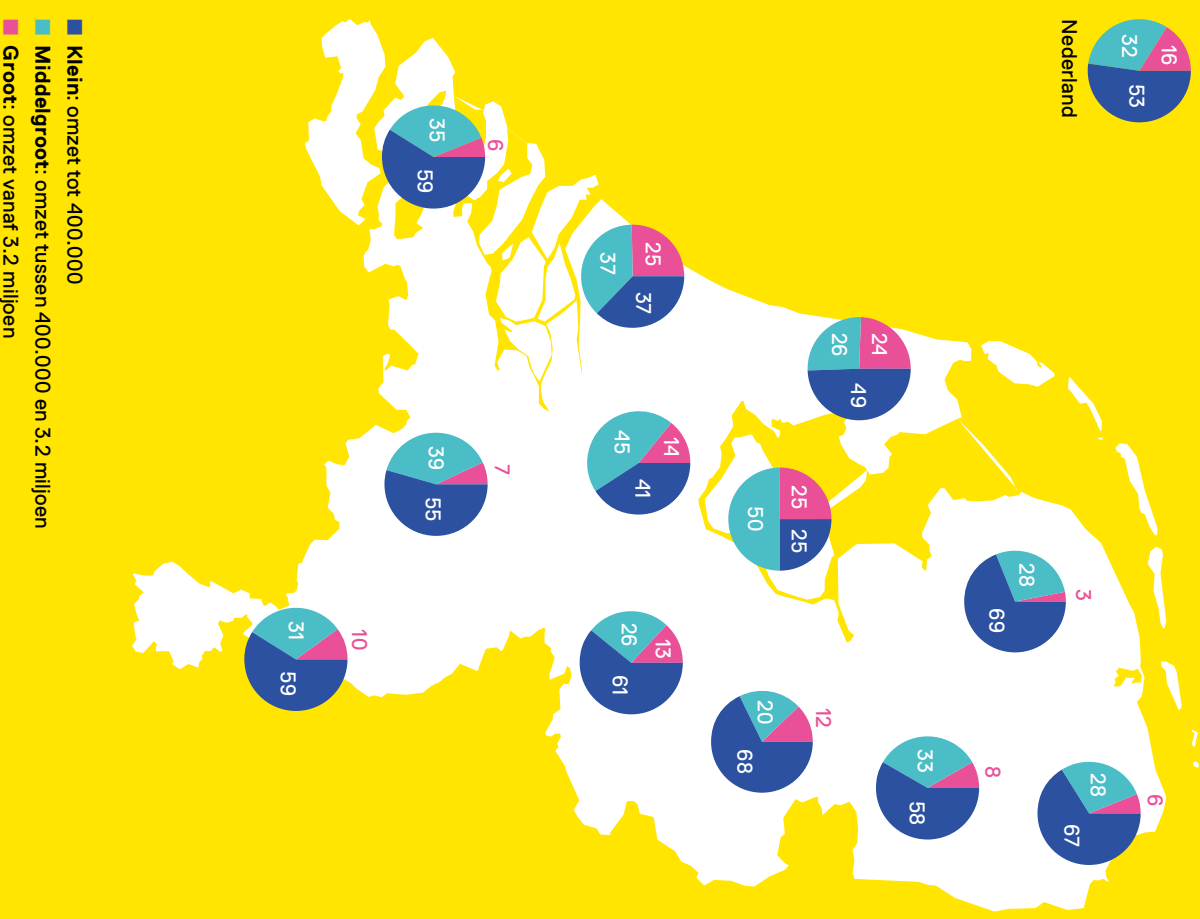
- Kunst
- Geschiedenis
- Natuurhistorie
- Bedrijf, wetenschap en techniek
- Volkenkunde

In alle provincies zijn geschiedismusea de meest voorkomende musea, vooral buiten de Randstad (figuur 1.4). Het aandeel van dit type musea in het totaal per provincie loopt uiteen van 47% (Zuid Holland) tot 100% (Flevoland). Zeeland en Drenthe tellen in verhouding weinig kunstmusea.

De grootte van musea loopt sterk uiteen, net als de spreiding van kleine, middelgrote en grote musea (figuur 1.5). Verhoudingsgewijs zijn de meeste kleine musea – met een omzet tot € 400.000 – in Friesland, Overijssel en Groningen (69%). Flevoland en Zuid-Holland hebben relatief beduidend minder kleine musea dan het landelijk gemiddelde (53%). In Zuid-Holland en Noord-Holland zijn relatief veel grote musea met een omzet van € 3,2 miljoen en meer. Groningen, Friesland, Overijssel, Flevoland en Zeeland hebben elk één groot museum. De spreiding van middelgrote musea - met een omzet tussen € 400.000 en € 3,2 miljoen – is gelijkmatiger dan die van kleine en grote musea.

Figuur 1.5: Musea naar grootteklasse per provincie, 2017 (aandelen musea per provincie in %)

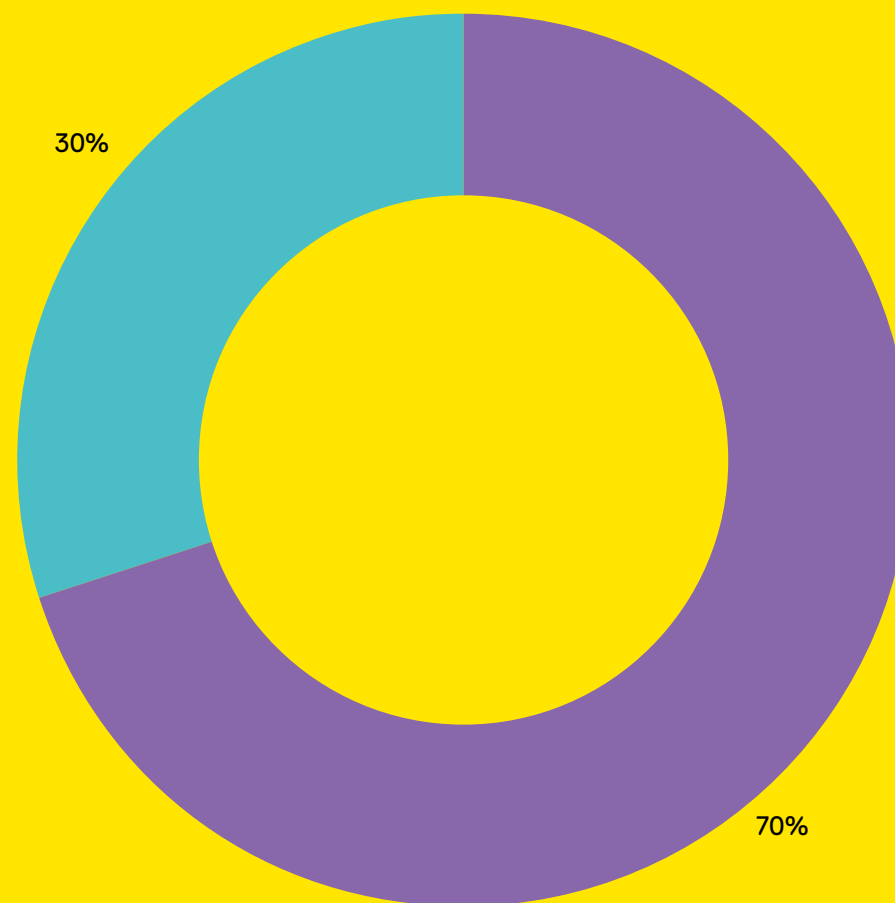
21

Bezoeken

Aantal bezoeken groeit met 2,2% naar 31,0 miljoen

De 435 musea trekken in 2017 samen 31,0 miljoen bezoeken. Dat zijn er 0,7 miljoen of 2,2% meer dan in 2016. Het binnenlands bezoek is met 0,5 miljoen meer bezoeken verantwoordelijk voor 80% van de bezoeksstijging. Vooral de groei van het aantal bezoeken van Museumkaarthouders levert een belangrijke bijdrage aan de toename van het binnenlands bezoek. De groei komt ook door nieuwe musea die per saldo goed zijn voor 0,3 miljoen meer bezoeken. Het aandeel van het buitenlandse bezoek stabiliseert in 2017 rond 30% of ruim 9,3 miljoen bezoeken (figuur 2.1).

Figuur 2.1: Geografische herkomst van het museumbezoek, 2017 (aandelen bezoeken in %)

■ Binnenlands bezoek
■ Buitenlands bezoek

2\ Bezoeken

Ondanks de sterke stijging in voorgaande jaren van het aantal buitenlandse bezoeken (figuur 2.2) is het binnenlands bezoek met 70% het grootste deel van het museumbezoek. Dat geldt het sterkst voor musea voor natuurhistorie, volkenkunde, en bedrijf, wetenschap en techniek. Bij het buitenlandse bezoek zijn vooral kunstmusea en geschiedenismusea populair (tabel 2.1).

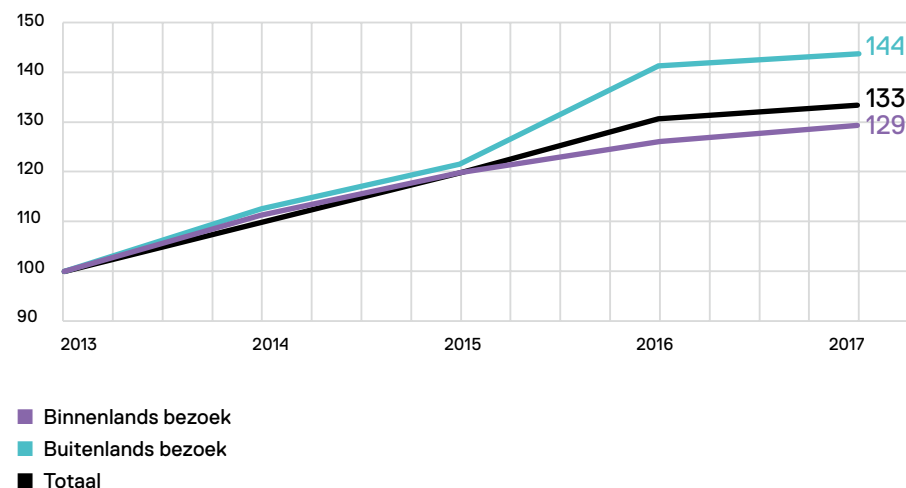
Tabel 2.1: Geografische herkomst van het museumbezoek naar type museum, 2017*

Typen musea naar herkomst van het bezoek	Binnenlands bezoek (x 1.000)	In % van het totale bezoek	Buitenlands bezoek (x 1.000)	In % van het totale bezoek
Kunst	7.931	62	4.952	38
Geschiedenis	9.869	73	3.621	27
Natuurhistorie	1.444	83	303	17
Bedrijf, wetenschap en techniek	1.901	81	437	19
Volkenkunde	530	96	22	4
Totaal	21.673	70	9.335	30

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

Het aantal museumbezoeken blijft stijgen, maar de groei vlakt in 2017 iets af (figuur 2.2). Dat is het duidelijkst bij het buitenlands bezoek dat tussen 2013 en 2017 in totaal met 44% (9,5% per jaar) is gegroeid. Dat is veel sneller dan het binnenlands bezoek. Dat steeg in diezelfde periode met 29% (6,7% per jaar). Het totale museumbezoek groeide daardoor tussen 2013 en 2017 met 33%, een stijging van 7,5% per jaar (figuur 2.2).

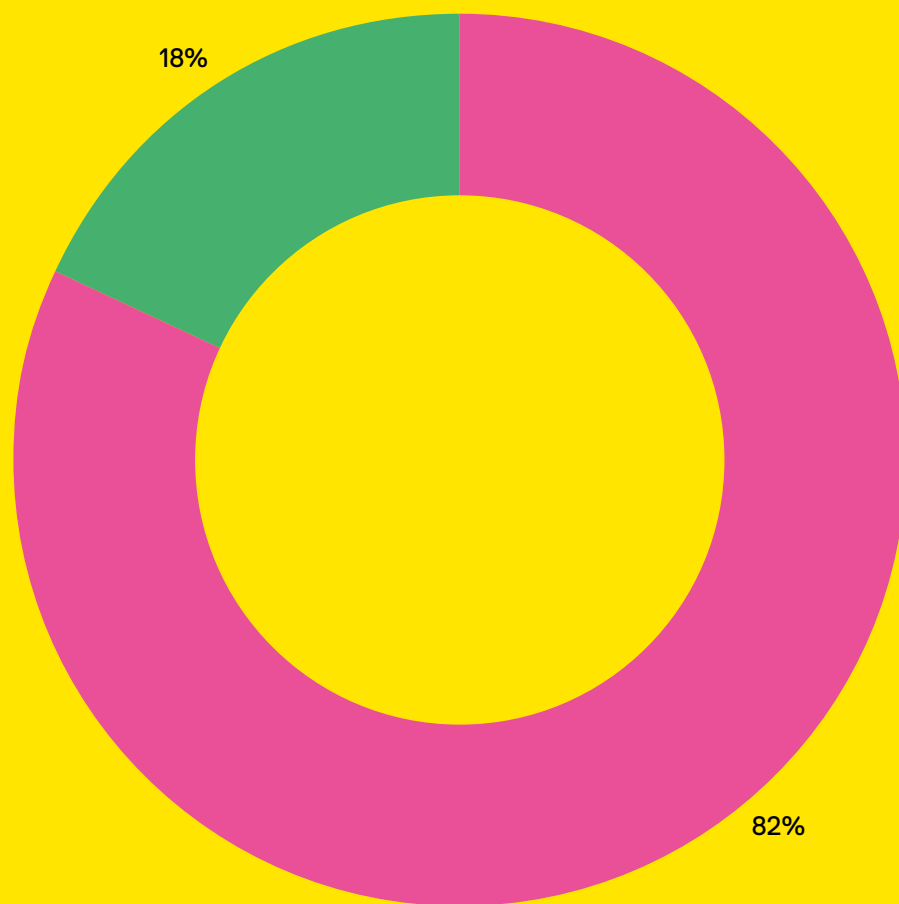
Figuur 2.2: Trends in het aantal binnenlandse en buitenlandse museumbezoeken, 2013-2017 (indexcijfers met 2013 = 100)

2\ Bezoeken

Figuur 2.4: Museumbezoek van jeugd en volwassenen, 2017 (aandelen in %)

■ Volwassenen
■ Jeugd

Jongeren tot en met 18 jaar zijn in 2017 goed voor 5,5 miljoen of 18% van de museumbezoeken (figuur 2.4). Bezoek door jongeren maakt dus bijna een vijfde deel uit van het totale museumbezoek.

Tabel 2.2: Museumbezoek van jeugd en volwassenen, 2017 (aandelen in %)*

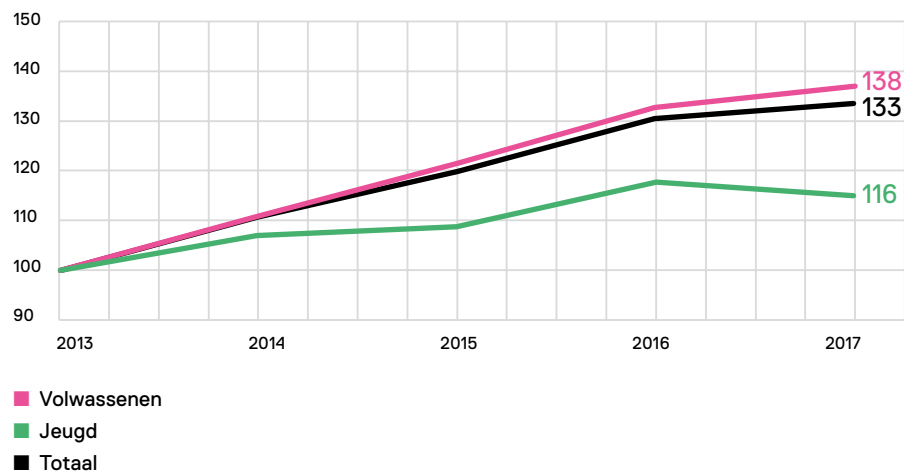
Aantal bezoeken	Bezoeken (x 1.000)	Aandeel bezoeken (in %)
Jeugd (t/m 18 jaar)	5.469	18
Volwassenen	25.540	82
Totaal	31.008	100

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

2\ Bezoeken

Het aantal bezoeken van volwassenen is tussen 2013 en 2017 in totaal met 38% (8,4% per jaar) toegenomen (figuur 2.5). Dat is iets sneller dan het totale museumbezoek. In totaal neemt het aantal bezoeken van jongeren tussen 2013 en 2017 toe met 16% (3,8% per jaar), maar in 2017 daalt hun bezoek voor het eerst licht.

Figuur 2.5: Trends in het aantal museumbezoeken van jeugd en volwassenen, 2013-2017 (indexcijfers met 2013 = 100)

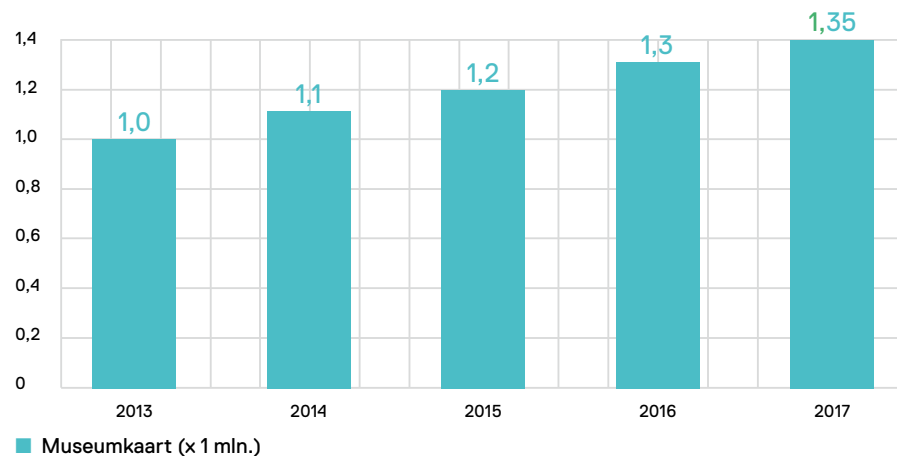
3\

Museumkaart

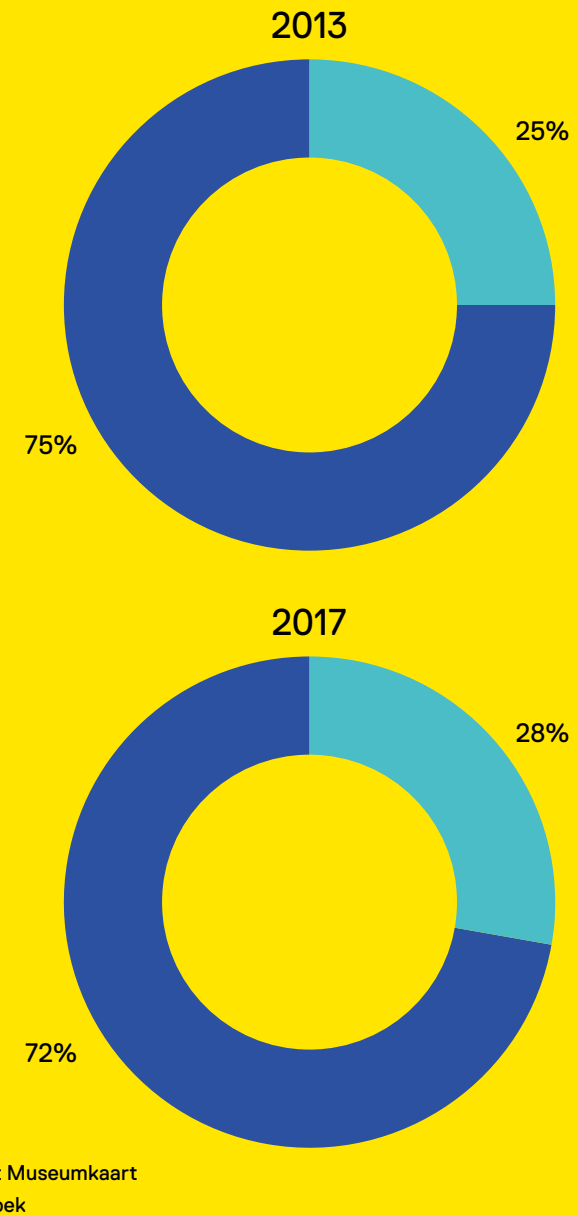
1,35 miljoen Nederlanders kunnen met de Museumkaart eindeloos ontdekken

Net als het totale museumbezoek is het aantal Museumkaarthouders sterk gegroeid tussen 2013 en 2017, van 1 miljoen kaarthouders in 2013 tot 1,35 miljoen in 2017 (figuur 3.1), een toename van meer dan een derde.

Figuur 3.1: Trends in het aantal Museumkaarthouders, 2013-2017 (aantallen x 1 mln.)

Figuur 3.2: Bezoeken met de Museumkaart en overige bezoeken, 2013-2017 (bezoekaandelen in %)

3\ Museumkaart

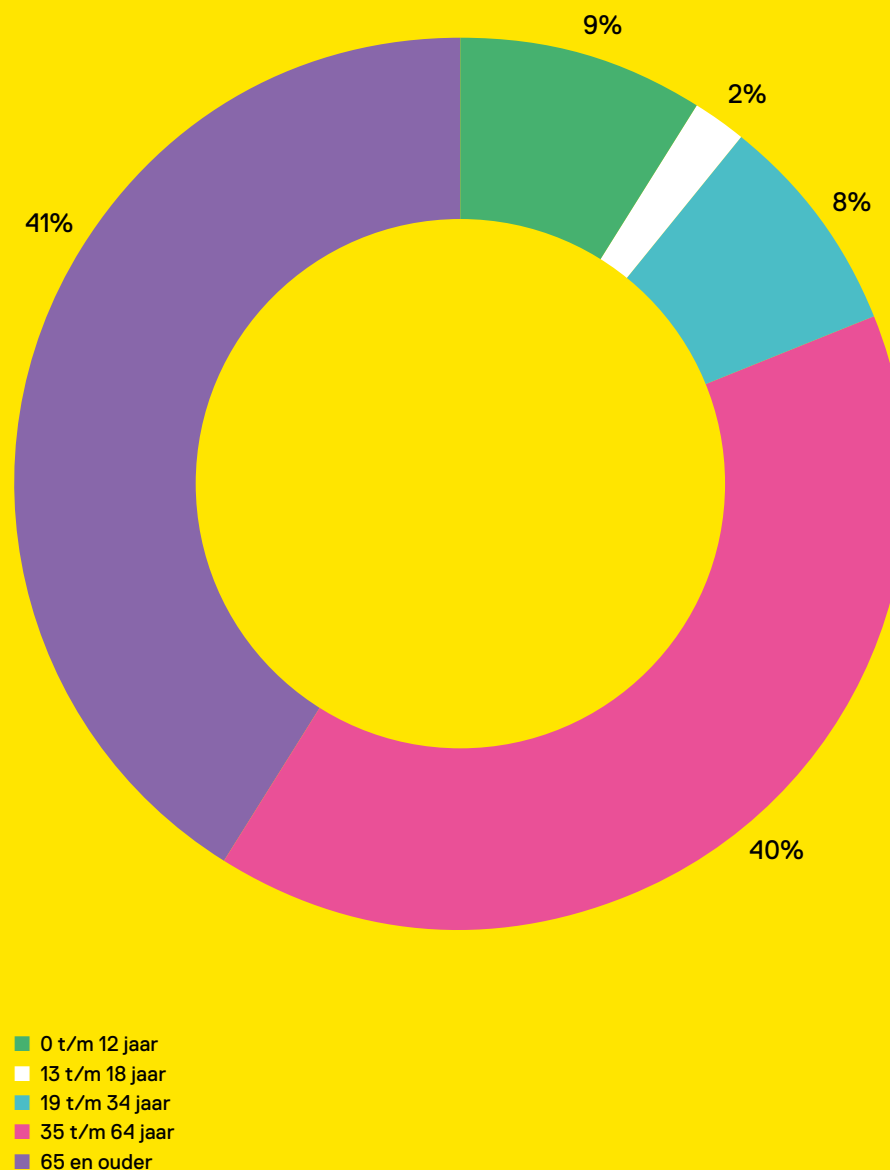
De Museumkaart is van groot financieel belang voor musea. Het bezoek van Museumkaarthouders levert de musea in 2017 ruim € 62 miljoen op. Dit is goed voor 24% van de entreeopbrengsten en bijna 11% van de eigen inkomsten.

De Museumkaart heeft een belangrijk aandeel in de groei van het aantal museumbezoeken. In 2013 namen de Museumkaarthouders 25% van het totale museumbezoek voor hun rekening, in 2017 is dat aandeel gestegen tot 28% (figuur 3.2).

Het aantal bezoeken van Museumkaarthouders is tussen 2013 en 2017 met bijna 50% gestegen. Het aantal overige bezoeken is in dezelfde periode met minder dan een derde gestegen. In 2017 is de Museumkaart goed voor 8,7 miljoen museumbezoeken, ruim 0,2 miljoen meer dan in 2016. Museumkaarthouders gebruiken hun kaart in 2017 gemiddeld 6,6 keer, dit is nagenoeg gelijk aan 2016.

Volwassenen vanaf 35 jaar maken veel gebruik van de Museumkaart. Zij nemen in 2017 81% van het bezoek van Museumkaarthouders voor hun rekening (figuur 3.3). Daarmee is hun aandeel in het bezoek beduidend groter dan hun aandeel in de Nederlandse bevolking (59% in 2017). Kinderen, jongeren en jongvolwassenen zijn ondervertegenwoordigd. Bij kinderen en jongeren komt dat onder meer doordat veel musea hen gratis toegang bieden (zie hoofdstuk 4).

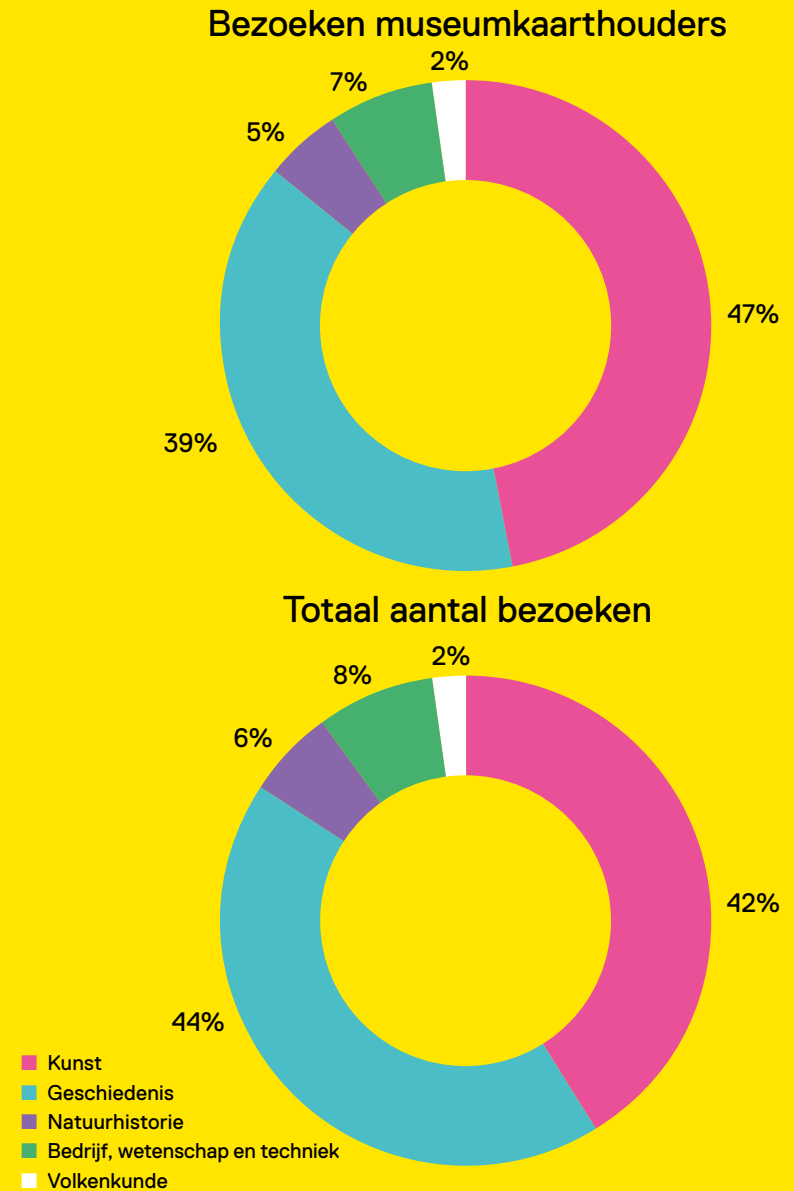
Figuur 3.3: Leeftijdsofbouw van het bezoek van Museumkaarthouders, 2017 (aandelen bezoeken in %)

3\ Museumkaart

Museumkaarthouders gaan vooral naar kunstmusea (47%), gevolgd door musea voor geschiedenis (39%). Bij het totale museumbezoek van kaarthouders en niet-kaarthouders samen ligt dat omgekeerd (figuur 3.4). Daar zijn de geschiedenismusea met 44% iets meer in trek dan de kunstmusea met 42%.

Figuur 3.4: **Bezoeken met de Museumkaart versus totaal aantal type museum, 2017** (aandelen bezoeken in %)*

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

4\

Toegankelijkheid

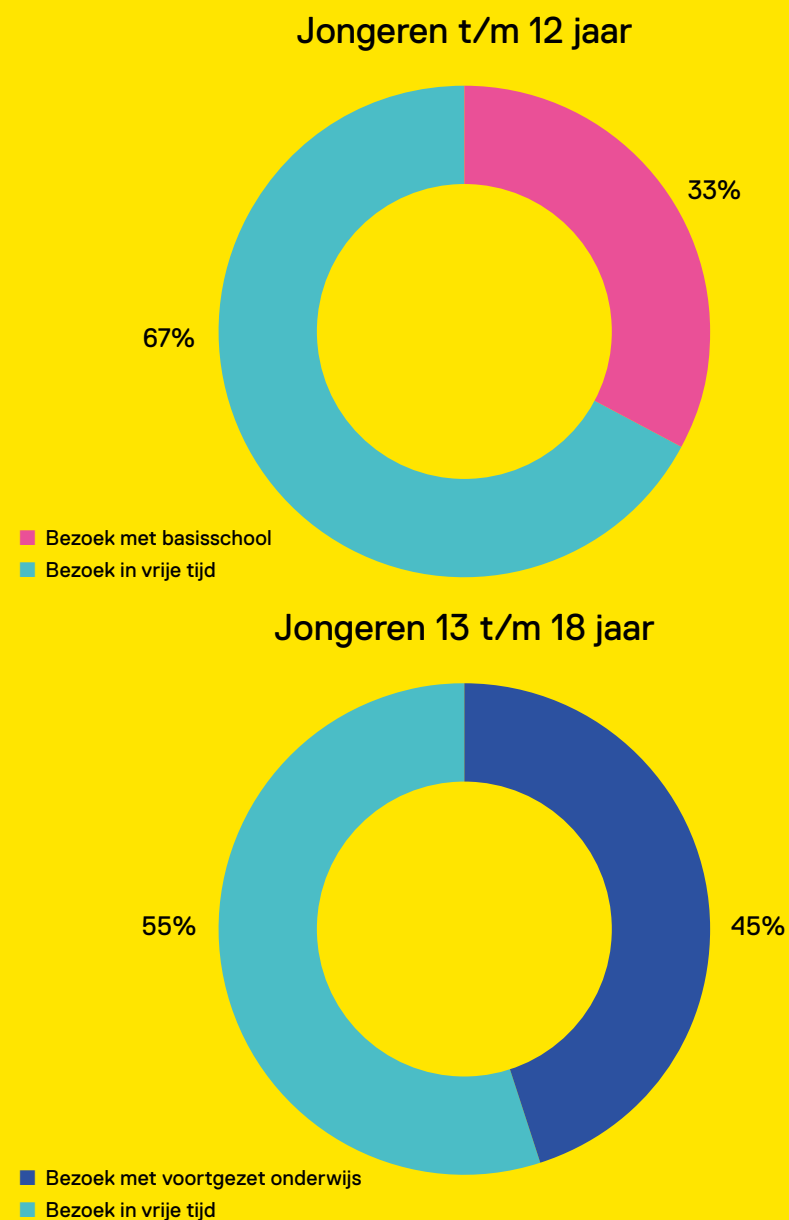
Aantal museumbezoeken in schoolverband in 2017 met 6% gestegen

Educatieve programma's

De meeste musea investeren in een gedifferentieerd educatief aanbod voor kinderen in verschillende leeftijden en voor specifieke doelgroepen. In 2017 biedt 73% van de musea een of meer educatieve programma's aan. Van het museum personeel vervult 8% educatieve taken. In 2017 ontvangt 92% van alle musea bezoek van basisscholen en 75% van voortgezet onderwijs.

In 2017 bezoeken in totaal bijna 2,1 miljoen kinderen in schoolverband een museum; dat is ruim 37% van het totale jeugdbezoek tot en met 18 jaar in 2017 (5,5 miljoen bezoeken).

Figuur 4.1: Museumbezoek in schoolverband en jeugdbezoek in de vrije tijd, 2017 (aandelen in %)

4\ Toegankelijkheid

In het voortgezet onderwijs zorgt het bezoek in schoolverband voor 45% van het totale bezoek van jongeren (13 t/m 18 jaar). Dat aandeel is beduidend hoger dan in het basisonderwijs, waar het schoolbezoek 33% van het totale bezoek van kinderen t/m 12 jaar voor haar rekening neemt (figuur 4.1). Jongeren van 13 t/m 18 jaar brengen in hun vrije tijd minder vaak een museumbezoek dan kinderen t/m 12 jaar.

Tabel 4.1: Museumbezoek in schoolverband en jeugdbezoek in de vrije tijd, 2017*

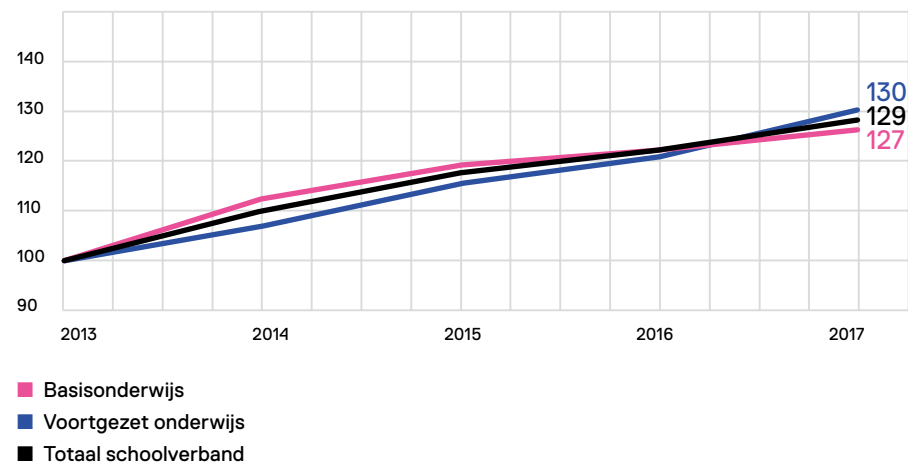
	Bezoeken t/m 12 jaar (x 1.000)	Aandeel bezoeken (in %)	Bezoeken 13 t/m 18 jaar (x 1.000)	Aandeel bezoeken (in %)
Schoolverband	1.080	33	971	45
Vrije tijd	2.235	67	1.184	55
Totaal	3.314	100	2.155	100

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

In 2017 is het aantal museumbezoeken in schoolverband met 111.000 of 5,7% gestegen. De sterkste stijging treedt op bij het bezoek van voortgezet onderwijs, dat in 2017 met 70.000 of 7,8% toeneemt. Het aantal bezoeken van leerlingen van het basisonderwijs is toegenomen met 41.000 (3,9%). Tussen 2013 en 2017 is het totale aantal bezoeken in schoolverband met 29% (6,5% per jaar) gestegen (figuur 4.2). In deze periode groeit het aantal bezoeken in schoolverband zowel in het basisonderwijs (27%) als in het voortgezet

onderwijs (30%) sterk. De stijging van het schoolbezoek is een goede prestatie van musea gezien de demografische daling van het aantal jeugdigen na 2013.

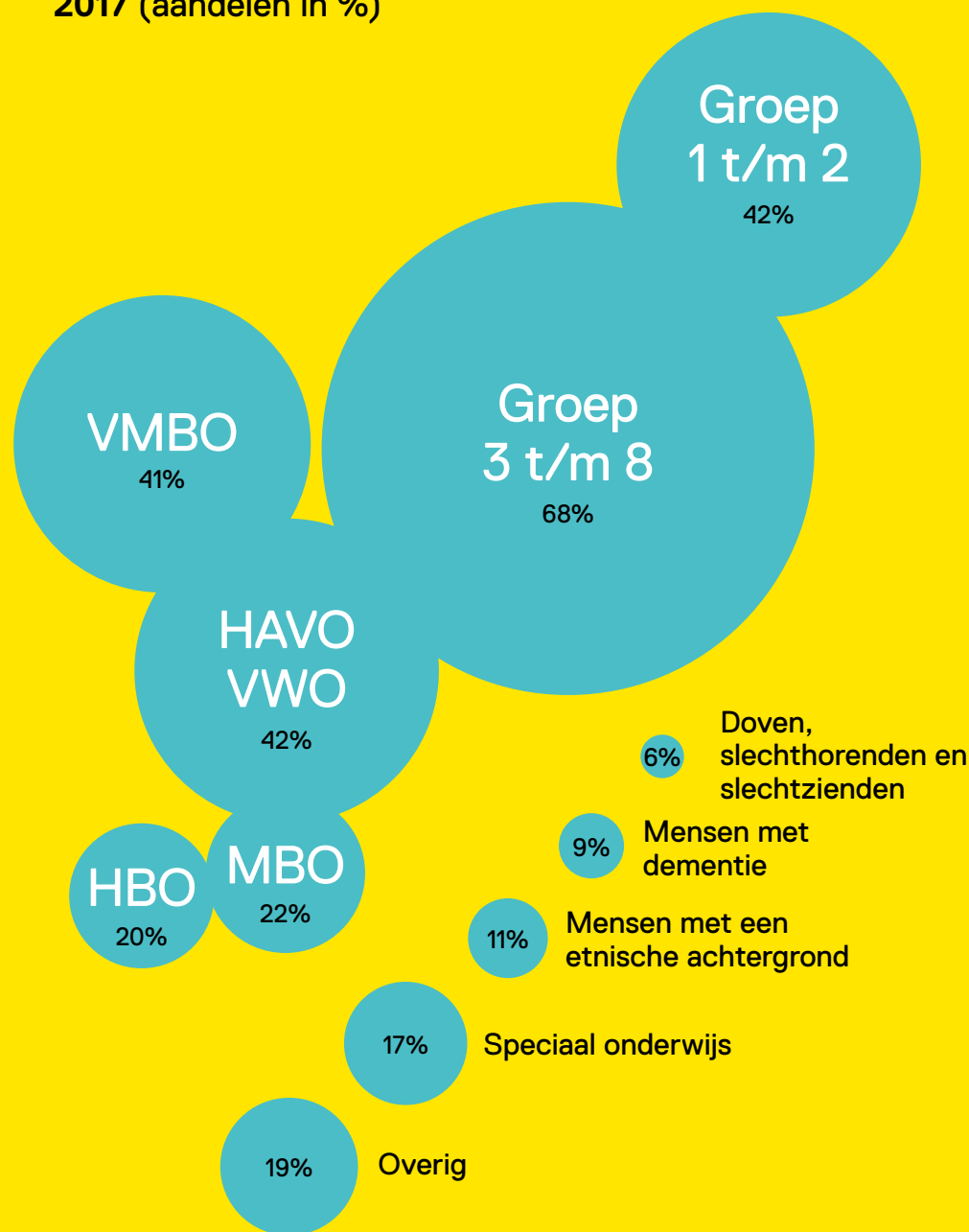
Figuur 4.2: Trends in het aantal museumbezoeken in schoolverband, 2013-2017 (indexcijfers met 2013 = 100)

Het grootste deel van de programma's van musea richt zich op leerlingen van het basis- en het voortgezet onderwijs. Musea organiseren ook programma's voor andere doelgroepen, zoals inwoners met een migratieachtergrond. Onder andere voor doven, slechthorenden en slechtzienden en mensen met dementie organiseren musea specifieke programma's (figuur 4.3).

4\ Toegankelijkheid

Figuur 4.3: Musea met educatieve programma's, 2017 (aandelen in %)

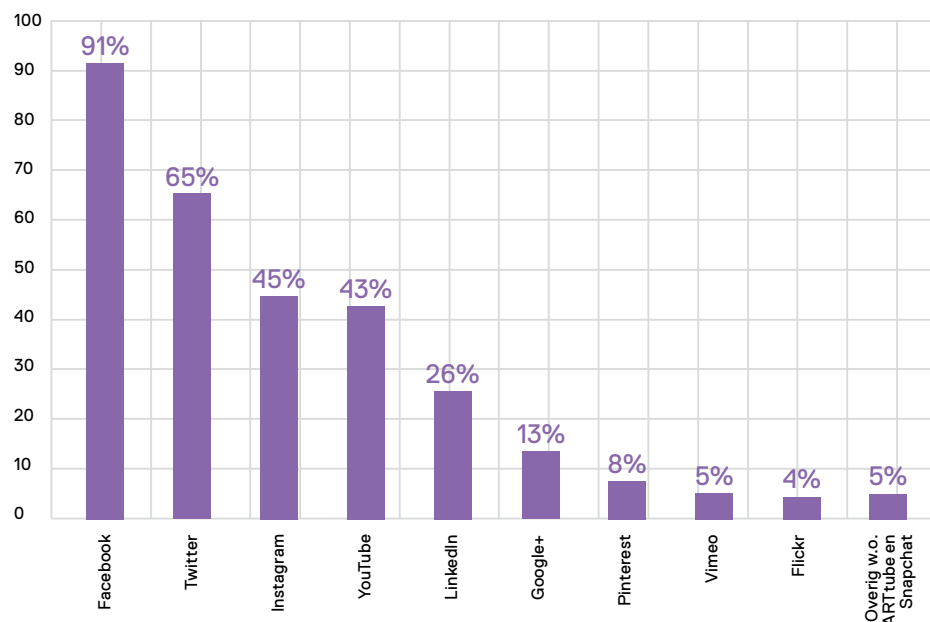

Sociale media

Potentiële bezoekers kunnen voor hun museumbezoek via internet een beeld krijgen van de collectie van het museum van hun keuze. In 2017 zijn in totaal 50 miljoen museale objecten via internet te bekijken. Dat is 59% van de totale collectie van 80 miljoen objecten en 84% van de gedigitaliseerde collectie van 60 miljoen objecten.

Naast de websites van musea zijn sociale media een belangrijke informatiebron informatie voor potentiële museumbezoekers. In 2017 is 95% van de musea actief op een of meer sociale musea. In 2013 was dit 77%.

Figuur 4.4: Aanwezigheid van musea op sociale media, 2017 (aandelen musea in %)

4\ Toegankelijkheid

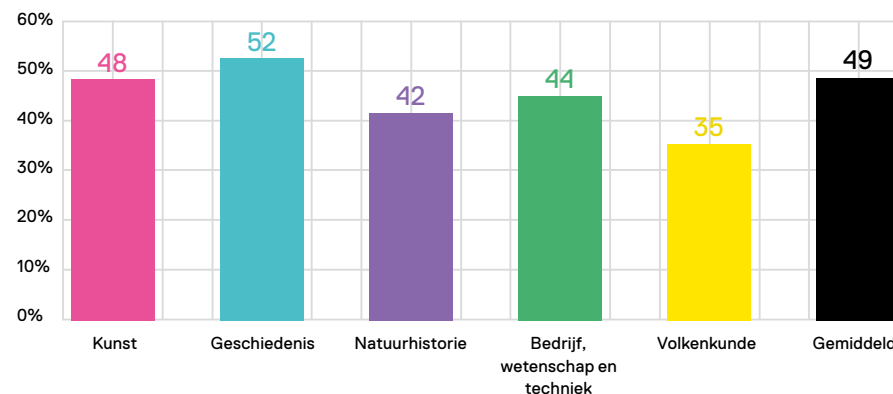
Musea zijn vooral actief op de bij oudere volwassenen populaire sociale media Facebook en Twitter. In 2017 zit 95% van de musea op Facebook tegen 68% in 2013. Op Twitter is de aanwezigheid van musea beperkter gegroeid: van 61% in 2013 naar 65% in 2017. De laatste jaren groeit de activiteit van musea sterk op Instagram en YouTube, populair bij jongeren. In 2017 zijn respectievelijk 45% en 43% van de musea actief op deze sociale media. Met uitzondering van LinkedIn (26%) zijn musea beperkt actief op andere sociale media (figuur 4.4).

Reisafstand

Potentiële museumbezoekers zijn bereid te reizen voor hun bezoek. Een Museumkaarthouder reist in 2017 bijvoorbeeld gemiddeld 49 kilometer enkele reis voor een museumbezoek (figuur 4.5). Het verst wordt gereisd voor bezoek aan een geschiedenis- of kunstmuseum en aanzienlijk minder ver voor bezoek aan een volkenkundig museum.

De locatie van musea bepaalt voor een belangrijk deel de reisafstand voor een museumbezoek. Naar een museum buiten de Randstad reizen museumkaarthouders het verst: gemiddeld 67 kilometer, ruim 60% meer dan naar een museum in de Randstad, waar de meeste en doorgaans grote musea zijn gevestigd.

Figuur 4.5: Gemiddelde reisafstand bij bezoek met de Museumkaart naar type museum, 2017 (enkele reis in km)

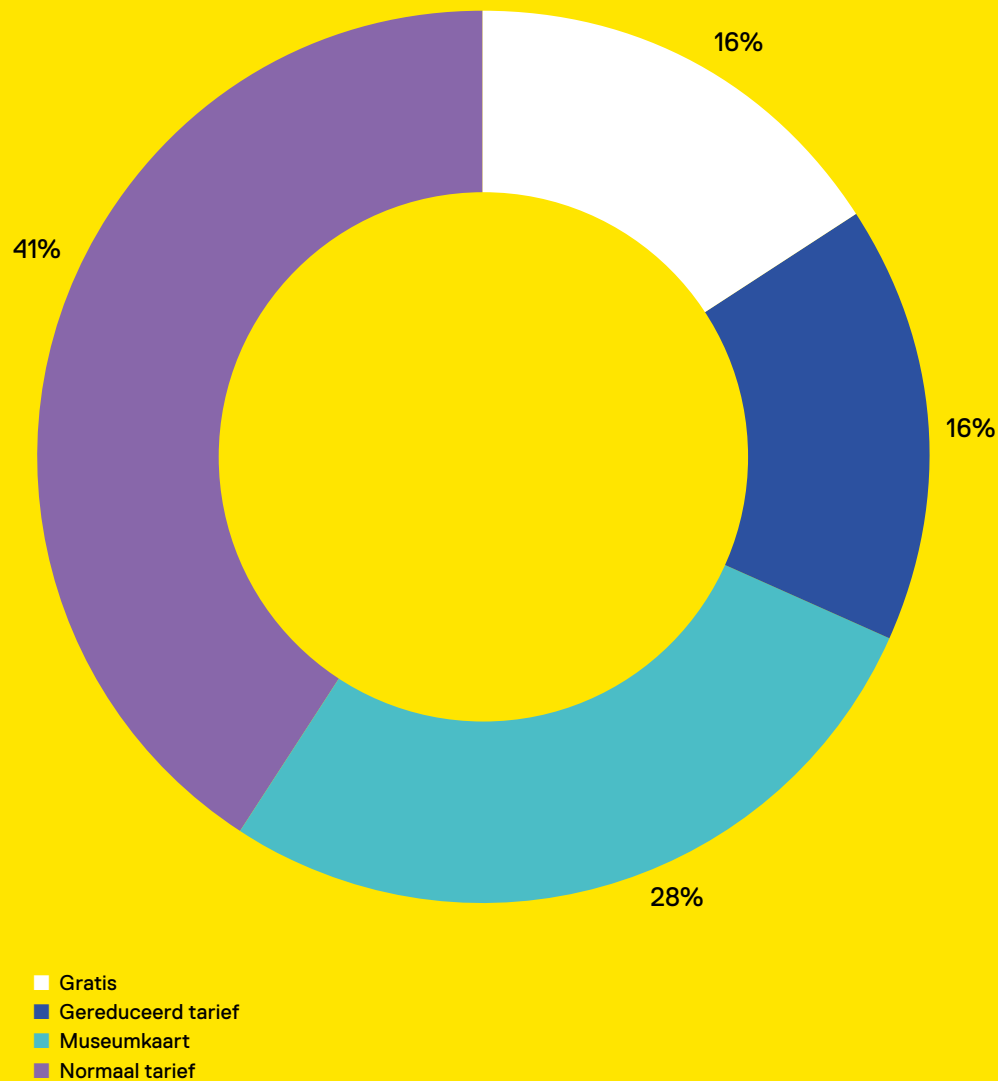

Toegangsprijzen

Naast de reisafstand is de toegangsprijs van belang bij de keuze van potentiële museumbezoekers. Dit keuzeprobleem speelt niet bij Museumkaarthouders; de Museumkaart biedt hen gratis toegang tot bijna alle musea. In 2017 heft 2% van de musea geen toegang, in 2013 was nog 5% van de musea gratis toegankelijk. Daarnaast is 37% van de musea gratis toegankelijk voor kinderen t/m 12 jaar en biedt 14% gratis toegang aan jongeren van 13 t/m 18 jaar. Vooral kunstmusea zijn relatief vaak gratis toegankelijk voor kinderen (70% van de kunstmusea) en jongeren (32% van de kunstmusea). De toegangsprijzen voor volwassenen en ouderen bij kunstmusea zijn hoger dan bij de andere musea.

4\ Toegankelijkheid

Figuur 4.6: Bezoeken naar toegangsprijs, 2017
(aandelen bezoeken in %)*

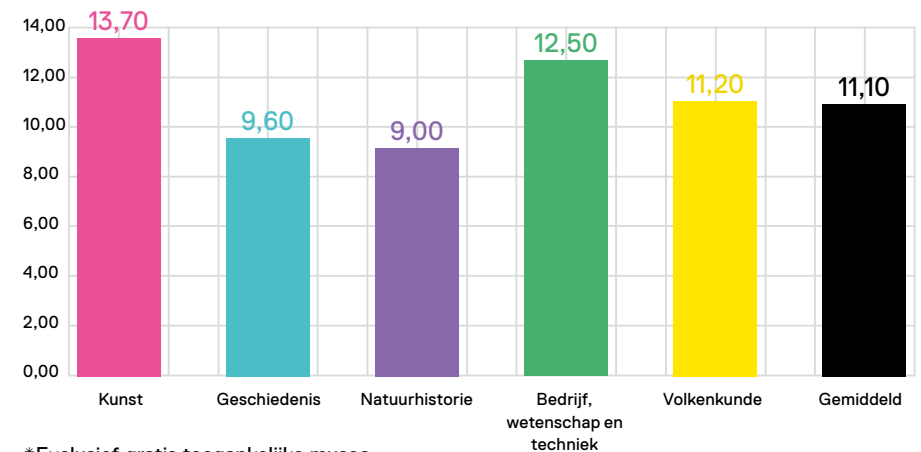

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

In totaal bestaat 16% van het aantal museumbezoeken in 2017 uit gratis bezoek en ook 16% uit aan betalend bezoek tegen een gereduceerde toegangsprijs (figuur 4.6). Bezoek dat aan de kassa de normale toegangsprijs betaalt, is goed voor 41% van het aantal bezoeken. Bijna 57% van het bezoek betaalt dus aan de kassa voor toegang. Museumkaarthouders zijn goed voor 28% van het aantal bezoeken.

Er zijn aanzienlijke verschillen in de hoogte van de toegangsprijzen. Het goedkoopste toegangskaartje is gratis, het duurste kost in 2017 € 25. De toegangsprijzen aan de kassa lopen ook uiteen bij de verschillende typen musea (figuur 4.7). Voor een bezoek aan een kunstmuseum betaalt een bezoeker gemiddeld

Figuur 4.7: Gewogen gemiddelde toegangsprijs voor aan de kassa betalend bezoek naar type museum, 2017 (in euro's)*

*Exclusief gratis toegankelijke musea.

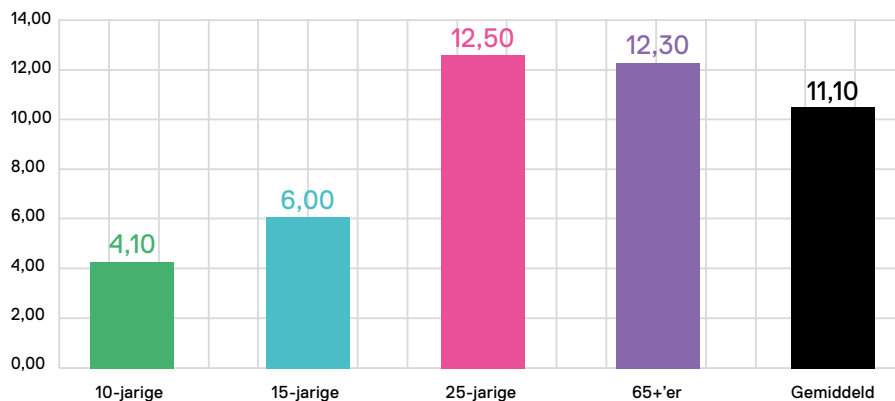

4\ Toegankelijkheid

€ 13,50 tegen € 9 voor bezoek aan een museum voor natuurhistorie. Gemiddeld legt een museumbezoeker in 2017 € 11,10 euro neer voor een museumbezoek.

Toegangsprijzen verschillen ook per leeftijdsgroep (figuur 4.8). Museumbezoek van een 10-jarige kost aan de kassa gemiddeld € 4,10, voor een 15-jarige is dat € 6. Een 25-jarige betaalt aan de kassa gemiddeld € 12,50 en een 65+'er € 12,30.

Figuur 4.8: Gewogen gemiddelde toegangsprijs voor aan de kassa betalend bezoek per leeftijdsgroep, 2017 (in euro's)*

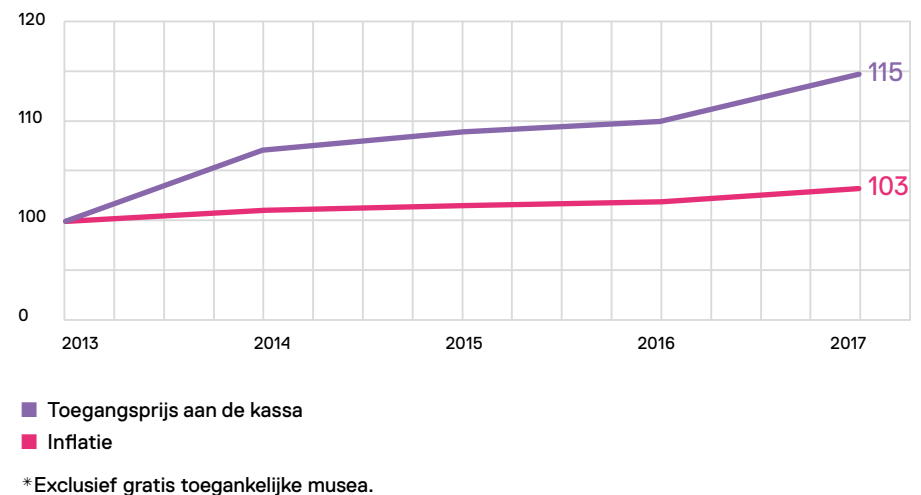

*Exclusief gratis toegankelijke musea.

Tussen 2013 en 2017 is de gemiddelde toegangsprijs voor museumbezoek als gevolg van achterblijvende overheidssubsidies en gestegen kosten van musea gestegen van € 9,70 in 2013 tot € 11,10 in 2017. Dit is een stijging van gemiddeld 3,5% per jaar, meer dan

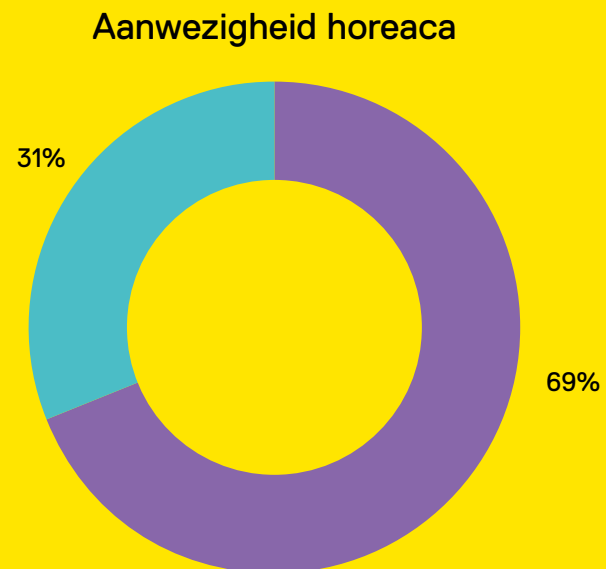
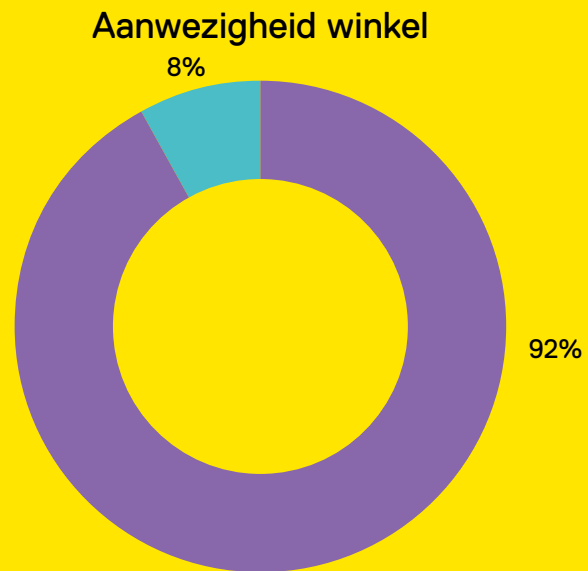
de inflatie, die in deze periode volgens de consumentenprijsindex van het CBS gemiddeld 0,8% per jaar bedroeg (figuur 4.9). De stijging van de toegangsprijzen was het sterkst bij volwassenen en ouderen.

Figuur 4.9: Trends in de gemiddelde toegangsprijzen voor aan de kassa betalend bezoek, 2013-2017 (indexcijfers met 2013 = 100)*

4\ Toegankelijkheid

Figuur 4.10 Winkel- en horecavoorziening bij musea, 2017 (aandelen musea in %)

■ Aanwezig
■ Niet aanwezig

Voorzieningen

Vrijwel alle musea (92%) hebben een museumwinkel, 69% van de musea heeft een horecavoorziening (figuur 4.10).

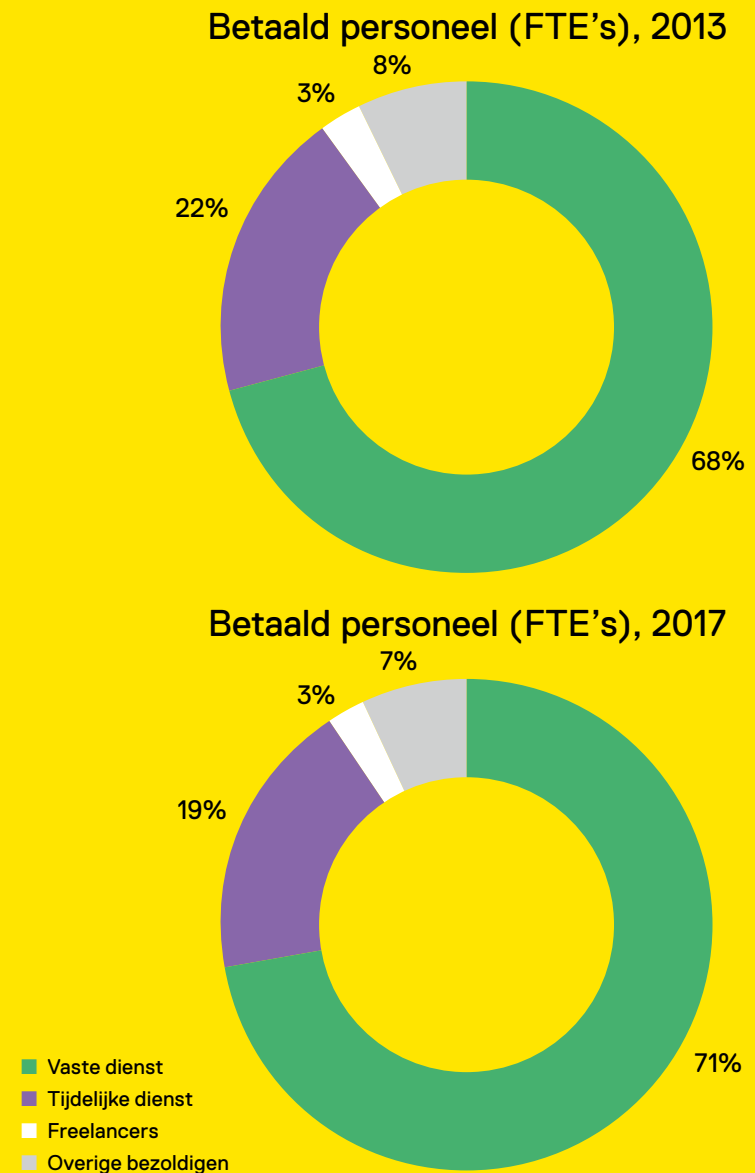
5\

Werkgelegenheid

Aantal museummedewerkers in 2017 met bijna 5% gestegen

De werkgelegenheid bij musea is in 2017 in totaal met 2.000 personen toegenomen tot bijna 40.000. Het aantal betaalde banen is in 2017 met 2,7% toegenomen, vooral omdat er 3,2% meer mensen in vaste dienst zijn aangenomen. Het aandeel van mensen in betaalde vaste dienst stijgt tegen de algemene trend in van 68% in 2013 naar 71% in 2017 (figuur 5.1).

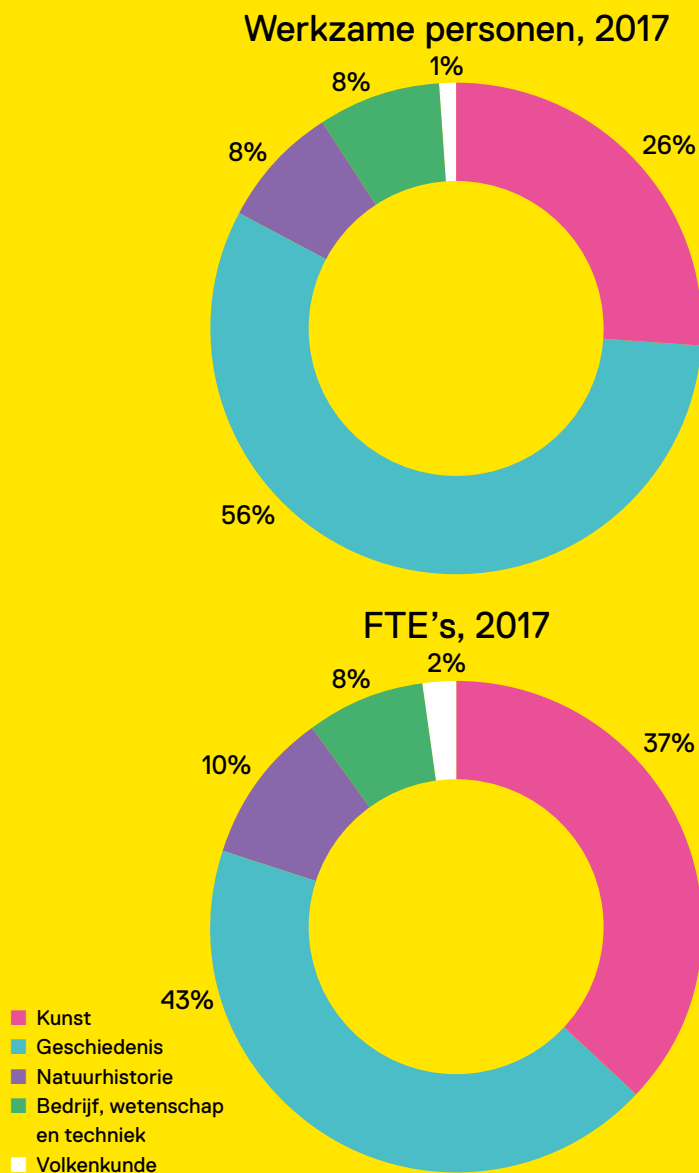
Figuur 5.1: Samenstelling van het betaalde personeel, 2013-2017 (aandelen in %)*

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

5\ Werkgelegenheid

Figuur 5.2: **Musea naar werkzame personen en FTE's, 2017** (aandelen per type museum)*

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

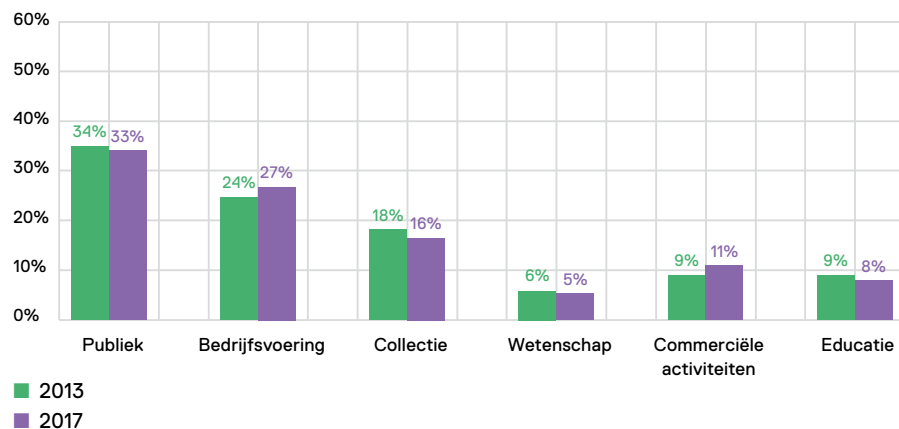
Bij de 435 musea werken nu bijna 40.000 mensen waarvan ruim 27.000 (68%) onbetaald als vrijwilliger of stagiair. Vrijwel alle musea werken met onbetaalde mensen; rond 15% van de musea draait geheel op vrijwilligers en stagiairs. Omgerekend naar voltijdbanen is de werkgelegenheid in musea in 2017 ruim 9.800 fulltime-equivalenten (FTE's).

Vrijwilligers en stagiairs verrichten hun werkzaamheden veelal in deeltijd en soms gedurende een deel van het jaar. Daardoor tellen ze gemeten in FTE's veel minder zwaar mee. Dat heeft tot gevolg dat musea met relatief veel onbetaalde krachten of met ander personeel in deeltijd minder zwaar meetellen in de werkgelegenheid gemeten in FTE's. Dat is het meest duidelijk te zien bij de geschiedenismusea (56% van de werkzame personen versus 43% van de FTE's). Voor de kunstmusea geldt juist het omgekeerde: 26% van de werkzame personen versus 37% van de FTE's (figuur 5.2).

5\ Werkgelegenheid

In de periode 2013-2017 is de werkgelegenheid in totaal met 150 FTE's of 1,6% toegenomen. De verdeling over de verschillende functies is in de tijd slechts beperkt veranderd (figuur 5.3). De belangrijkste veranderingen zijn (1) dat een groter deel van de mensen zich bezighoudt met bedrijfsvoering en commerciële activiteiten, en (2) dat dit deels ten koste is gegaan van de inzet voor de collectie en wetenschappelijk onderzoek daarnaar. Het relatieve belang van de inzet voor de publieksfunctie en de educatieve taken vertoont in de tijd een bescheiden daling.

Figuur 5.3: Functieverdeling van het personeel, 2013-2017 (FTE's in %)

6 \

Financiën

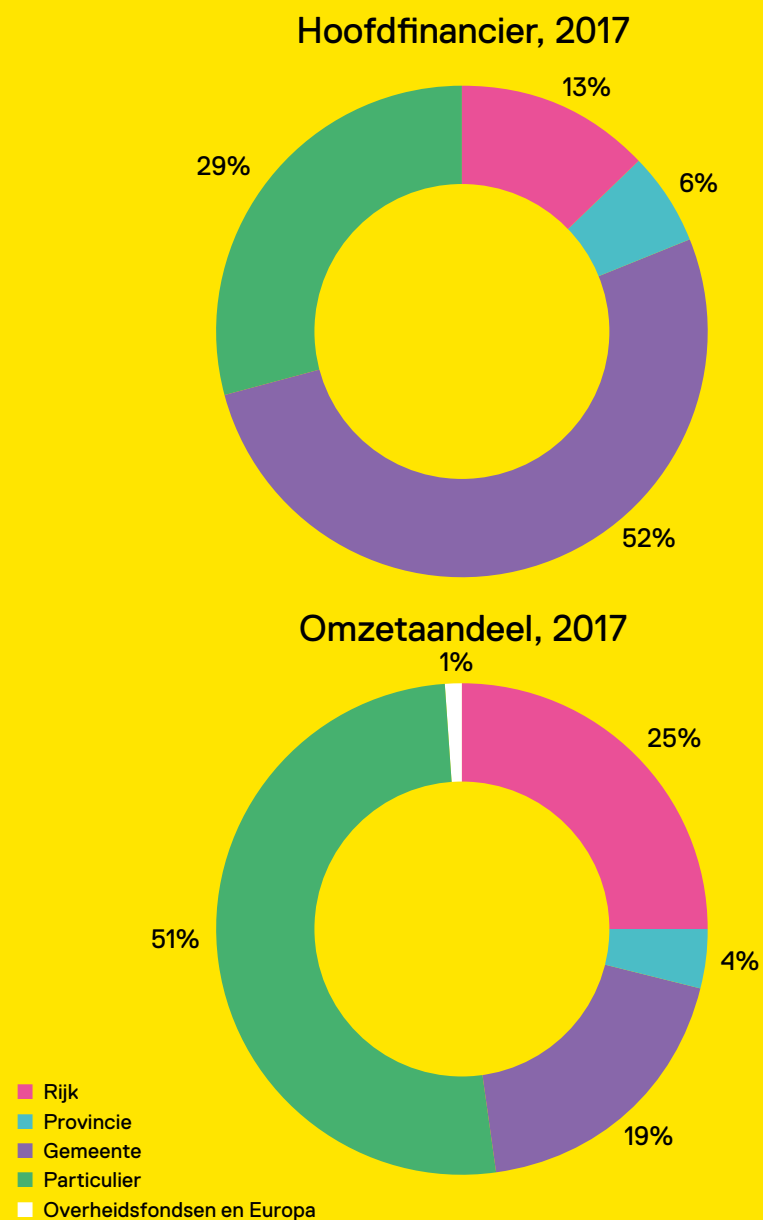
Musea verdienen in 2017 voor het eerst meer dan ze aan subsidies krijgen

Financiering

De totale kosten van musea bedragen in 2017 evenals in 2016 € 1,0 miljard. De museale omzet stabiliseert zich ook op een niveau van ongeveer € 1,0 miljard. De eigen inkomsten stijgen in 2017 licht met € 12 miljoen, precies genoeg om de daling van overheidssubsidies te compenseren. Meer dan de helft van de omzet bestaat uit eigen inkomsten van musea.

Ruim de helft van de musea heeft in 2017 een gemeente als belangrijkste subsidiegever, maar in termen van totale omzet van alle musea leveren ze slechts een bijdrage van 19% (figuur 6.1). Met een bijdrage van € 250 miljoen of 25% van de omzet is het Rijk de belangrijkste subsidiegever op nationaal niveau. De overige subsidiebedragen zijn relatief beperkt.

Figuur 6.1: Musea naar hoofdfinancier en financiering naar omzet, 2017 (aandelen in %)

De eigen inkomsten zijn verreweg de belangrijkste financieringsbron van musea en bedragen nu € 508 miljoen. Het belang van de eigen inkomsten is vooral groot bij musea voor bedrijf, wetenschap en techniek. Bij die musea is de rol van de gemeenten als belangrijkste financierer beduidend kleiner dan bij de andere musea (tabel 6.1).

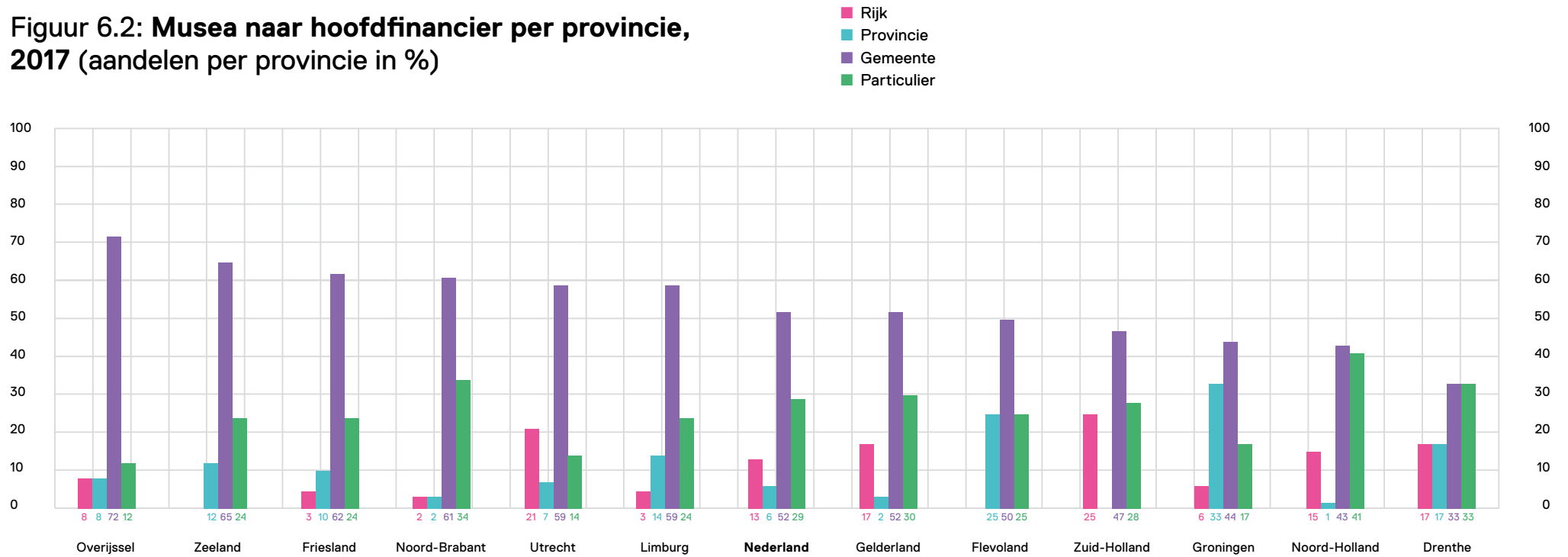
Tabel 6.1: Musea naar type collectie en hoofdfinancier, 2017 (aandelen in %)*

Hoofdfinancier	Kunst	Geschiedenis	Natuur- historie	Bedrijf, weten- schap en techniek	Volken- kunde	Totaal
Rijk	14	12	11	22	13	13
Provincie	4	6	11	6	0	6
Gemeente	52	57	48	19	63	52
Particulier	30	25	30	53	25	29
Totaal	100	100	100	100	100	100

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

In alle provincies spelen gemeenten een grote rol als belangrijkste financier van musea, vooral in Overijssel en Zeeland, veel minder in Groningen, Noord-Holland en Drenthe (figuur 6.2). In Groningen en Flevoland is het belang van de provincie als hoofdfinancier van musea het grootste en in Zuid Holland en Noord Holland verwaarloosbaar. De rol van het Rijk als hoofdfinancier van individuele musea is in de meeste provincies beperkt, behalve in Zuid-Holland en Utrecht. De provincies Noord Holland, Noord-Brabant en Drenthe tellen in verhouding veel musea waar de particuliere sector de belangrijkste financier is.

Figuur 6.2: Musea naar hoofdfinancier per provincie, 2017 (aandelen per provincie in %)

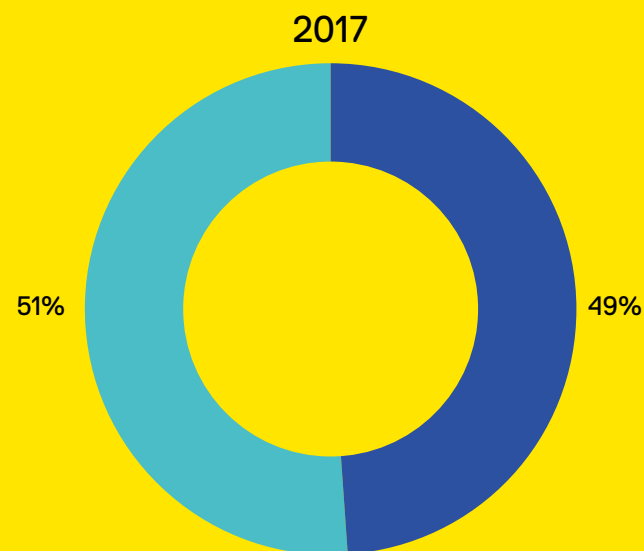
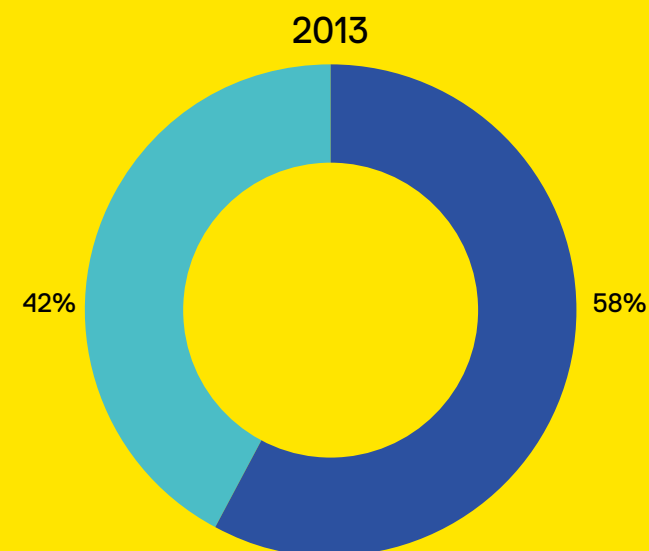
De totale omzet van musea is met € 1,0 miljard in 2017 vrijwel gelijk aan 2016 (tabel 6.2). De stijging van de eigen inkomsten met € 12 miljoen in 2017 is net voldoende om de daling van overheidssubsidies op te vangen. Het aandeel eigen inkomsten bedraagt in 2017 51%. De bijdragen van het Rijk, provincies, gemeenten en overheidsfondsen (inclusief Europa) is gedaald tot 49%. In 2013 was dat 58% (figuur 6.3).

Tabel 6.2: Samenstelling van de omzet van musea, 2017*

		Bedragen (x 1 mln. euro)	Aandeel (in %)
Omzet	Subsidie	491	49
	Eigen inkomsten	508	51
	Totale omzet	999	100
Subsidies	Rijk	250	51
	Provincie	42	8
	Gemeente	186	38
	Overheidsfondsen en Europa	13	3
	Totaal subsidies	491	100
Eigen inkomsten	Entree	228	45
	Horeca en winkel	84	17
	Sponsoring	26	5
	Diversen	74	15
	Private fondsen	60	12
	Giften	36	7
	Totaal eigen inkomsten	508	100

*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

Figuur 6.3: Eigen inkomsten en subsidies, 2013-2017 (aandelen in %)

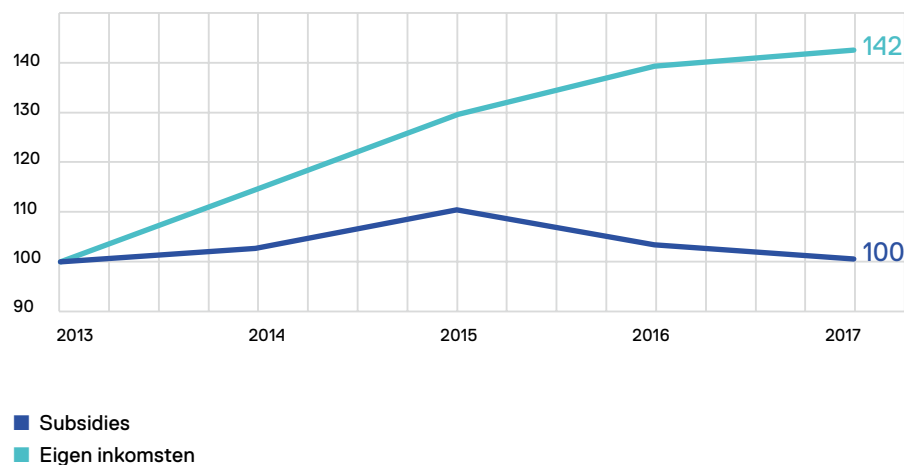

■ Subsidies
■ Eigen inkomsten

Subsidies en eigen inkomsten lopen steeds verder uiteen (figuur 6.4). Na 2013 stijgen de subsidies vrijwel niet en zijn ze onvoldoende om inflatie te compenseren. Daar staat tegenover dat de eigen inkomsten van musea tussen 2013 en 2017 in totaal met 42% zijn gestegen. Daardoor is de totale omzet van musea in deze periode per saldo met 18% toegenomen.

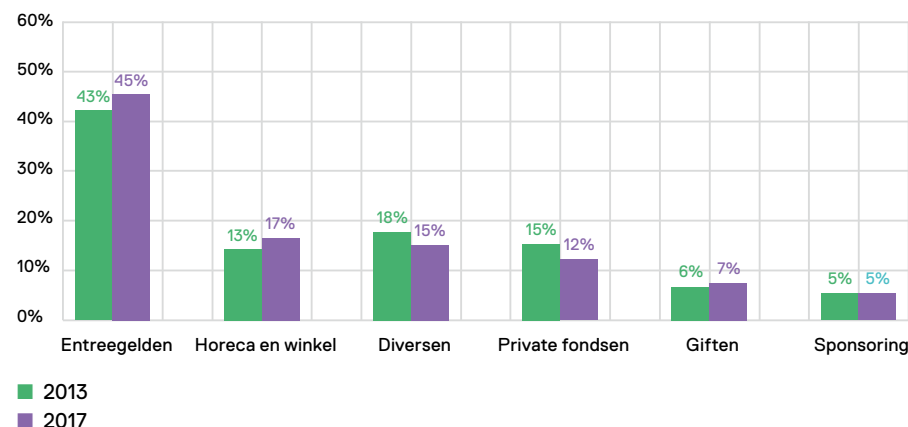
Ondanks de per saldo gelijkblijvende subsidies weten musea in de periode 2013-2015 een enorme stijging van het aantal bezoeken te realiseren. Zo daalt de subsidie per bezoek tussen 2013 en 2017 met maar liefst 25%. De eigen inkomsten per bezoek blijven stabiel rond € 16, omdat de eigen inkomsten en het aantal bezoeken in de tijd redelijk gelijk oplopen.

Figuur 6.4 Trends in subsidies en eigen inkomsten, 2013-2017 (indexcijfers met 2013 = 100)

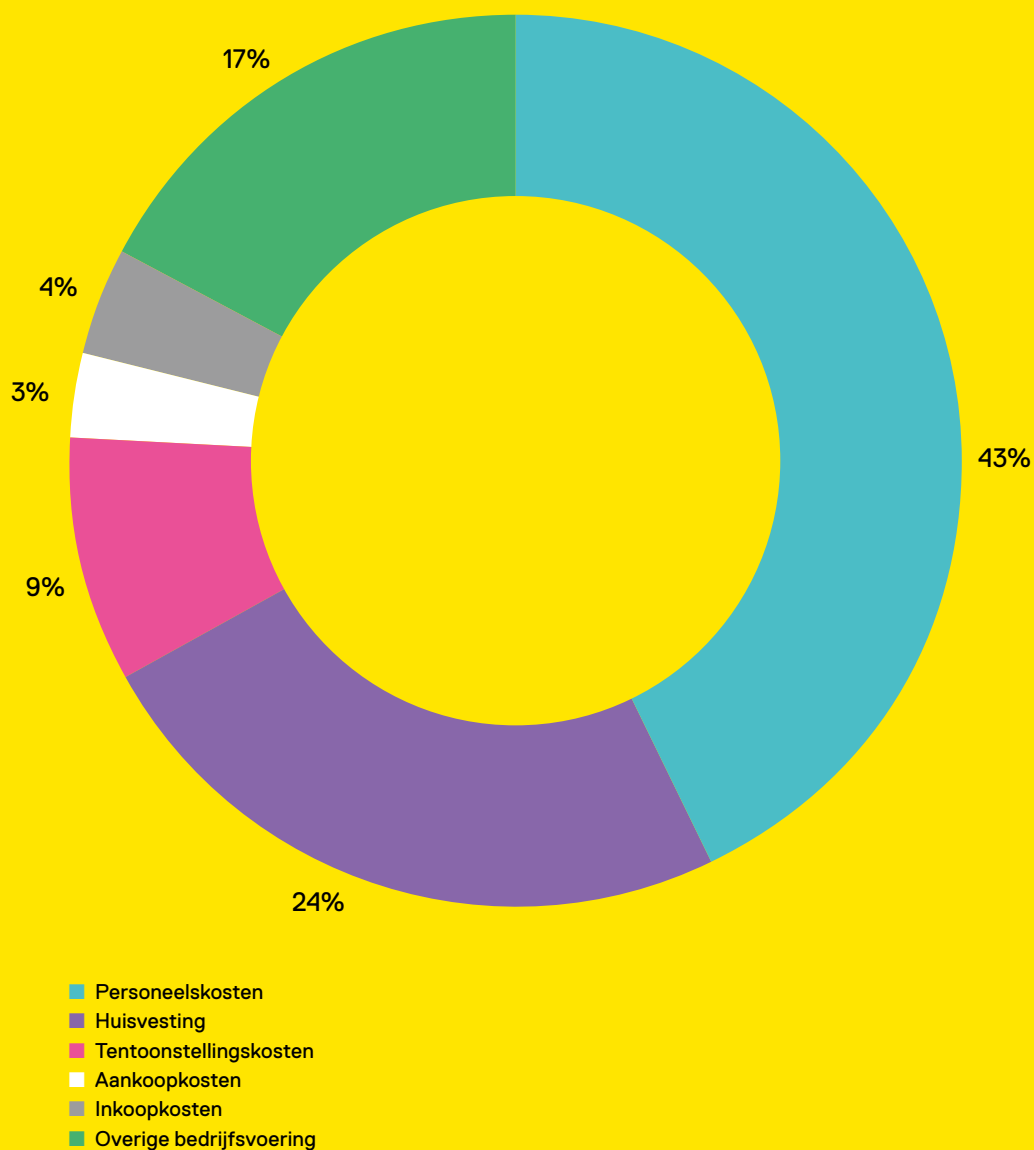

De eigen inkomsten bestaan voor het grootste deel uit entreegelden, inclusief de bijdrage van de Museumkaart. Het aandeel van entreegelden in de eigen inkomsten is tussen 2013 en 2017 gestegen van 43% naar 45%. Daarnaast is het aandeel van inkomsten uit horeca en winkels toegenomen van 13% tot 17% (zie figuur 6.5).

Figuur 6.5: Samenstelling van de eigen inkomsten, 2013-2017 (aandelen in %)

Figuur 6.6: Samenstelling van de kosten, 2017
(aandelen in %)

Kosten

De totale kosten blijven in 2017 vrijwel stabiel op € 1,0 miljard (tabel 6.3). Tussen 2013 en 2017 zijn de kosten in totaal met 20% gestegen. Dat is sneller dan de groei van de omzet die in diezelfde periode met 18% is gestegen. Dat verklaart de achterblijvende financiële resultaten van musea. De kosten bestaan evenals in de voorgaande jaren voor twee derde uit personeels- en huisvestingskosten (figuur 6.6).

Tabel 6.3: Samenstelling van de kosten van musea, 2017*

Kosten	Bedragen (x 1 mln. euro)	Aandeel (in %)
Personeelskosten	431	43
Huisvestingskosten	242	24
Tentoonstellingskosten	94	9
Aankoopkosten	28	3
Inkoop horeca en winkel	36	4
Overige bedrijfsvoering	170	17
Totaal kosten	1.002	100

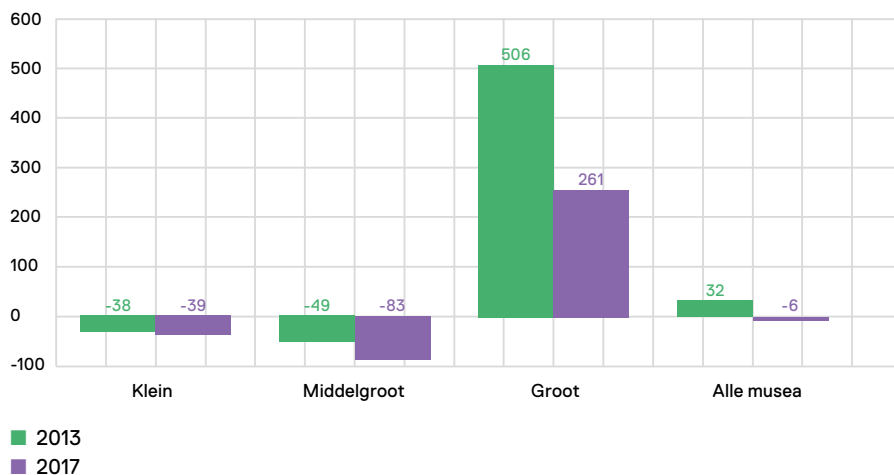
*Door afrondingen in de presentatie hoeft het totaal niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers.

Exploitatie

De omzet van musea blijft licht achter bij de kosten. De gezamenlijke musea hebben daardoor in 2017 een negatief resultaat op de gewone bedrijfsvoering van € 2,5 miljoen. In totaal heeft 44% van de musea in 2017 een negatief resultaat op de gewone bedrijfsvoering. Voor alle musea samen bedraagt het resultaat op de gewone bedrijfsvoering in 2017 gemiddeld € 6.000. Dat is een zorgelijke situatie, te meer omdat de negatieve resultaten sterk geconcentreerd zijn bij kleine en middelgrote musea, die ook in 2013 gemiddeld een negatief resultaat scoorden (figuur 6.7). Grote musea trekken het beeld recht voor de middelgrote en kleine musea.

De kleine musea – met een omzet tot € 400.000 – realiseren in 2017 een gemiddeld verlies van € 39.000. Dat resultaat is vergelijkbaar met 2013. In totaal heeft 48% van de kleine musea in 2017 een negatief resultaat op de gewone bedrijfsvoering. Ook de middelgrote musea – met een omzet tussen € 400.000 en € 3,2 miljoen – duiken gemiddeld genomen in 2017 weer in het rood met een resultaat op de gewone bedrijfsvoering van gemiddeld € 83.000. Dat is nog iets negatiever dan in 2013. Van de middelgrote musea scoort 42% een negatief resultaat. Grote musea met een omzet van € 3,2 miljoen en meer – hebben in 2017 een positief resultaat van gemiddeld € 261.000. Dat is bijna de helft lager dan in 2013. Van de grote musea schrijft 35% in 2017 rode cijfers.

Figuur 6.7: Gemiddeld resultaat uit de gewone bedrijfsvoering van kleine, middelgrote en grote musea, 2013-2017 (× 1.000 euro's)

Tot slot

Museumcijfers 2017 biedt een overzicht van de belangrijkste data en trends van musea die aangesloten zijn bij de Museumvereniging. De Museumvereniging is de brancheorganisatie van musea in Nederland. De vereniging streeft naar een positief imago van musea, een hoge kwaliteit van de sector en een groot en divers museumpubliek. Samen met 443 (aspirant) leden en 28 gelieerde instellingen bouwen we aan het publieke belang van musea. Want in onze snel veranderende samenleving vertellen musea verhalen die niet vergeten mogen worden. Met hun collecties verrassen en verrijken zij bezoekers, gemeenschappen en de maatschappij als geheel.

Uitgaand van de juridische status van (aspirant) leden en gelieerde instellingen bestaat de onderzoeksgroep over 2017 uit 435 musea, waarvan het gros de Museumkaart accepteert. De brondata zijn afkomstig van 365 musea en geëxtrapoleerd naar deze totale onderzoeksgroep.

De gegevens zijn verzameld en ter beschikking gesteld door de Museumvereniging en Stichting Museana en op onderdelen aangevuld door Stichting Museumkaart.

Rectificatie

Een museum, dat onderdeel is van een grotere organisatie, heeft abusievelijk over de jaren 2015 en 2016 ook de cijfers over de omvangrijke niet-museale activiteiten opgegeven. In deze publicatie zijn daarom de cijfers van 2015 en 2016 met terugwerkende kracht aangepast.

Colofon

Copyright

Museumcijfers 2017 is een uitgave van Stichting Museana, Stichting Museumkaart en de Museumvereniging. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Disclaimer

Ondanks de zorgvuldigheid waarmee Museumcijfers 2017 tot stand is gebracht kunnen Stichting Museana, Stichting Museumkaart en Museumvereniging geen aansprakelijkheid aanvaarden voor schade die het gevolg is van enige fout in deze uitgave.

Databewerking: Eric Verhoog (ABF Research, Delft)

Analyse: René Goudriaan (SiRM, Den Haag)

Samenstelling: Amber Leguit (Museumvereniging, Amsterdam), Jan Driessen, Chris Janssen (Q&A Communicatie, Amsterdam)

Tekstredactie: Kasper van Noppen (Kasperschrijft.nl, Amsterdam)

Vormgeving: def. (def.nl, Amsterdam)

Oktober 2018

Stichting Museana
p/a Museumvereniging
Postbus 2975
1000 CZ Amsterdam

Telefoon 020-5512900
info@museumvereniging.nl

Nederlandse musea

Agrarisch Museum Westerhem
 Airborne Museum 'Hartenstein'
 Allard Pierson Museum
 Amsterdam Museum
 Amsterdam Pipe Museum
 Anne Frank Huis
 Anton Pieck Museum
 Aviodrome
 BAK, Basis voor Actuele Kunst
 Bakkerijmuseum De Oude Bakkerij
 Belasting & Douane Museum
 Bevrijdingsmuseum Zeeland
 Biesbosch MuseumEiland
 Bijbels Museum
 Bijzondere Collecties UVA
 Boerderijmuseum "De Bovenstreek"
 Bonnefantennuseum
 Boomkwekerijmuseum
 Botanische Tuin TU Delft
 Botanische Tuinen Utrecht
 Brabants Museum Oud Oosterhout
 Buitenplaats Kasteel Wijlre
 Bureau Europa
 Centraal Museum
 Chabot Museum
 Cobra Museum Amstelveen
 CODA / Cultuur Onder Dak Apeldoorn
 Comenius Museum
 COMM
 Continium discovery center
 Cube Design Museum
 Cultureel Maçonniek Centrum Pr.Frederik
 Cuypershuis
 DAF Museum
 De Bastei
 De Domijnen
 De Pont Museum voor Hedendaagse Kunst
 Diamant Museum Amsterdam
 Dolhuys, Museum van de geest
 Dordrechts Museum
 Drents Museum
 Drukkerijmuseum Meppel
 Ecomare
 Edams Museum
 Elisabeth Weeshuis Museum
 Erfgoedpark Batavialand
 EYE Filmmuseum
 Feyenoord Museum
 Flessenscheepjesmuseum
 Flipje en Streekmuseum Tiel
 Florence Nightingale Instituut
 Foam Fotografiemuseum Amsterdam
 Forteiland Pampus
 Frans Hals Museum | De Hallen Haarlem
 Fries Landbouw Museum
 Fries Museum
 Fries Scheepvaart Museum
 Fruitteeltmuseum
 Gelders Geologisch Museum
 Gem. Archeologisch Museum Aardenburg
 Gemeentemuseum Den Haag
 Gemeentemuseum Het Land van Thorn
 Gemeentemuseum Jacob van Horne Weert
 Geniemuseum
 GeoFort
 Geologisch Museum Hofland
 Gorcums Museum/Gem. Gorinchem
 Graafs Museum
 GRID Grafisch Museum Groningen
 Groninger Museum
 Grote Sint Laurenskerk Alkmaar
 Haags Historisch Museum
 Haarlemmermeermuseum De Cruquius

Hannemahuis
 Heiligenbeeldenmuseum
 Herinneringscentrum Kamp Westerbork
 Hermitage Amsterdam
 Het Dorchts Patriciërshuis
 Het Hof van Nederland
 Het Hollands Kaasmuseum
 Het Nationaal Modelspoor Museum
 Het Nederlands Stripmuseum
 Het Nederlands Vestingmuseum
 Het Nieuwe Instituut
 Het Noordbrabants Museum
 Het Scheepvaartmuseum
 Het Spinozahuis
 Het Sterkenhuis
 Het Warenhuis - Museum Land van Axel
 Historiehuis Roermond
 Historisch Museum De Bevelanden
 Historisch Museum De Casteelse Poort
 Historisch Museum De Scheper
 Historisch Museum Den Briel
 Historisch Museum Ede
 Historisch Museum Het Palthe Huis
 Historische Tuin Aalsmeer
 Hortus Botanicus Leiden
 Hortus van Fryslân De Kruidhof
 Huis Doorn
 Huis Marseille, Museum voor Fotografie
 Huis van Gijn
 Huizer Museum
 Humanity House
 Hunebedcentrum
 Huygens Hofwijck
 Ikonenmuseum Kampen
 Industrieel Museum Zeeland
 Instituut Collectie Krop
 Internationaal Klompenmuseum
 Japanmuseum SieboldHuis
 Joods Cultureel Kwartier
 Jopie Huisman Museum
 KAdE, Kunsthal in Amersfoort
 Kasteel Amerongen
 Kasteel De Haar
 Kasteel Duivenvoorde
 Kasteel Heeswijk
 Kasteel Hoensbroek
 Kasteel Huis Bergh
 Kasteel Keukenhof
 Kasteel Museum Sypesteyn
 Kasteel Radboud
 Katwijk's Museum
 Kazemattenmuseum Kornwerderzand
 Kempenmuseum De Acht Zaligheden
 Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen
 Keramiekmuseum Princessehof
 Kermis- en Circusmuseum
 Kijk- en Luistermuseum
 Koninklijk Eise Eisinga Planetarium
 Koninklijk Paleis Amsterdam
 Kranenburgh
 Kröller-Müller Museum
 Kunsthal Rotterdam
 Kunstvereniging Diepenheim
 Kunstwerk! Liemers Museum
 Landgoed Fraeylemaborg
 Landgoed Verhildersum Leens
 Leudal Museum
 Limburgs Museum
 Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum
 Louis Couperus Museum
 Louwman Museum
 Marechauseemuseum
 Marie Tak van Poortvliet Museum

Marinemuseum
 Mariniersmuseum
 Maritiem Museum Rotterdam
 Marker Museum
 Markiezenhof, gem. Bergen op Zoom
 Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur
 Mauritsshuis
 Micropia
 MIJ Museum IJsselstein
 Miramar Zeemuseum
 MOA Museum Oud Amelisseweerd
 Molenmuseum De Valk
 Molenmuseum De Wachter
 Mondriaanhuis
 MOW | Museum de Oude Wolden
 Multatuli Huis
 Musea Zutphen
 Museon
 Museum aan het Vrijthof
 Museum Abdijkerk
 Museum Arnhem
 Museum Beelden aan Zee
 Museum Belvédère
 Museum Betje Wolff
 Museum Boijmans Van Beuningen
 Museum Bredius
 Museum BroekerVeiling
 Museum Bronbeek
 Museum Bussemakerhuis Borne
 Museum Buurtspoorweg
 Museum Catharijneconvent
 Museum Collectie Brands
 Museum de Buitenplaats
 Museum de Fundatie
 Museum de Heksenwaag
 Museum de Kantfabriek
 Museum De Koperen Knop
 Museum De Lakenhal
 Museum De Locht Limburg
 Museum De Looierij
 Museum 'De Roos'
 Museum 'De Tien Malen'
 Museum De Vier Quartieren
 Museum De Waag
 Museum De Wempe
 Museum De Wieger
 Museum De Zwarte Tulp
 Museum Dokkum
 Museum Dorestad
 Museum Drachten
 Museum Elburg
 Museum Flehite
 Museum Geelvinck
 Museum Gevangenpoort
 Museum Giethoorn 't Olde Maat Uus
 Museum Gouda
 Museum Haarlem
 Museum Heerenveen
 Museum Helmond
 Museum Hengelo
 Museum Het Bolwerk
 Museum Het Oude Raadhuis Urk
 Museum Het Pakhuis Ermelo
 Museum het Petershuis
 Museum Het Rembrandthuis
 Museum Het Schip, Amsterdamse School
 Museum Het Valkhof
 Museum Hilversum
 Museum Hindeloopen
 Museum Hoeksche Waard
 Museum In 't Houten Huis
 Museum Jan Cunen
 Museum Jan Heestershuis

Museum Jan van der Togt
 Museum Joure
 Museum Kaap Skil
 Museum Kasteel Wijchen
 Museum Kennemerland
 Museum Kinderwereld
 Museum Klok & Peel
 Museum Klooster Ter Apel
 Museum Land van Valkenburg
 Museum Maassluis
 Museum Martena
 Museum Meermano
 Museum Menkemaborg
 Museum MORE
 Museum MOW | Museum de Oude Wolden
 Museum Nederlandse Cavalerie
 Museum Nienoord
 Museum Noordwijk
 Museum Ons' Lieve Heer op Solder
 Museum Opsterlân
 Museum Oud-Lunteren
 Museum Paul Tetar van Elven
 Museum Paulina Bisdom van Vliet
 Museum Prinsenhof
 Museum Rijswijk
 Museum Romeinse Katakomben
 Museum Rotterdam
 Museum Bronbeek
 Museum Sjoel Elburg
 Museum Slager
 Museum Slot Loevestein
 Museum Spakenburg
 Museum Speelklok
 Museum Stad Appingedam
 Museum Stadskasteel Zaltbommel
 Museum Stedhús Sleat
 Museum Sterrenwacht Sonnenborgh
 Museum Swaensteyn
 Museum 't Behouden Huys
 Museum De Looierij
 Museum Terra Maris
 Museum Tot Zover
 Museum Tromp's Huys
 Museum TwentseWelle
 Museum van Bommel van Dam
 Museum van Brabantse Mutsen en Poffers
 Museum van de 20e Eeuw
 Museum van Egmond
 Museum Van Loon
 Museum Veendaal
 Museum Veere
 Museum Vekemans
 Museum Vlaardingen
 Museum voor anatomie en pathologie
 Museum voor Religieuze Kunst
 Museum Waelstee
 Museum Weesp
 Museum Wierdenland Ezinge
 Museum Zaanse Tijd
 Museumpark Archeon
 Museumpark Orientalis
 Museumstoomtram Hoorn-Medemblik
 Muzee Scheveningen
 Muzeeaquarium Delfzijl
 Nat. Biermuseum De Boom
 Nationaal Archief
 Nationaal Baggermuseum
 Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945
 Nationaal Gevangenis museum
 Nationaal Jenevermuseum
 Nationaal Militair Museum
 Nationaal Monument Kamp Vught
 Nationaal Museum van Wereldculturen

Nationaal Onderduikmuseum Aalten
 Nationaal Onderwijsmuseum
 Nationaal Reddingmuseum Dorus Rijkers
 Nationaal Sleepvaart Museum
 Nationaal Tinnen Figuren Museum
 Nationaal Veligheidsinstituut
 Nationaal Vlasserij-Suikermuseum
 Nationaal Vlechtmuseum
 Nationale Stichting De Nieuwe Kerk
 Natura Docet Wonderryck Twente
 Naturalis Biodiversity Center
 Natuurhistorisch Museum Maastricht
 Natuurhistorisch Museum Rotterdam
 Natuurmuseum Brabant
 Natuurmuseum Fryslân
 Ned. Instituut voor Beeld en Geluid
 Nederlands Artillerie Museum
 Nederlands Bakkerijmuseum
 Nederlands Fotomuseum
 Nederlands Leder en Schoenen Museum
 Nederlands Openluchtmuseum
 Nederlands Steendrukmuseum
 Nederlands Stoommachinemuseum
 Nederlands Tegelmuseum
 Nederlands Volksbuurtmuseum
 Nederlands Watermuseum
 Nederlands Zilvermuseum Schoonhoven
 Nederlands Zouavenmuseum
 NEMO Science Museum
 Noordelijk Scheepvaartmuseum
 Noord-Veluws Museum
 OBSERVEUM museum & sterrenwacht Burgum
 Oertijdmuseum Boxtel
 Oorlogsmuseum Overloon
 Openbaar Vervoer & Speelgoed
 Museum Doetinchem
 Openluchtmuseum / Themapark De Spitkeet
 Openluchtmuseum Het Hoogeland
 Openluchtmuseum Ootmarsum
 Oude Kerk
 Oudheidkamer Texel
 Outsider Art Museum
 Paleis Het Loo Nationaal Museum
 Panorama Mesdag
 Peter van den Braken Centrum
 Philips museum
 Pieter Vermeulen Museum
 preHistorisch Dorp
 Purmerend Museum
 Rijksmuseum Amsterdam
 Rijksmuseum Boerhaave
 Rijksmuseum Muider slot
 Rijksmuseum Twenthe
 Rijksmuseum van Oudheden
 Rijssens Museum
 Rotterdams Radio Museum
 Schermer Molens Stichting
 Schoonewelle Mus. voor Natuur en Ambacht
 SCHUNCK*
 Science Centre Delft
 Singer Laren
 Sint-Jan Gouda
 Slot Zuylen
 Société Musée Laliqye PaysBas
 Space Expo
 Speelgoed en Carnavalsmuseum Op Stelten
 Speelgoedmuseum Deventer
 Spoorwegmuseum
 Stadhuismuseum Zierikzee
 Stadsarchief Amsterdam
 Stadsmuseum Almelo
 Stadsmuseum Doetinchem

Stadsmuseum Harderwijk
 Stadsmuseum Steenwijk
 Stadsmuseum Woerden
 Stadsmuseum Zoetermeer
 Stedelijk Museum Alkmaar
 Stedelijk Museum Amsterdam
 Stedelijk Museum Breda
 Stedelijk Museum Coevorden
 Stedelijk Museum Kampen
 Stedelijk Museum 's Hertogenbosch
 Stedelijk Museum Schiedam
 Stedelijk Museum Vianen
 Stedelijk Museum Zwolle
 Stichting Amelander Musea
 Stichting De Nollen
 Stichting Erfgoedcentrum Tongerlohuys
 Stichting Gelders Landschap
 Stichting Glas
 Stichting Nijmkerkwartier
 Stichting Oud Nijkerk
 Stichting Oyfó
 Stichting Streekmuseum Elslou
 Stichting tot Behoud van den Doornburg
 Stichting West
 Stoomtrein Katwijk Leiden
 Streek & Landbouwmuseum Goemanszorg
 Streekmuseum "De Meestof"
 Streekmuseum Etten + Leur
 Streekmuseum Krimpenerwaard
 Streekmuseum Stevensweert Ohé en Laak
 't Fiskershúske
 Tassenmuseum Hendrikje
 TENT Stichting Centrum Beeldende Kunst
 Teylers Museum
 Thermenmuseum
 Titus Brandsma Museum
 Touwmuseum 'De Baanschuur'
 Tropenpark Tuinen & Arboretum
 Universiteitsmuseum Groningen
 Universiteitsmuseum Utrecht
 Valkerij en Sigarenmakerij Museum
 Van Abbemuseum
 Van Gogh Museum
 Vechtstreek Museum
 Veenkoloniaal Museum
 Veluws Museum Hagedoorns Plaatse
 Venrays Museum
 Vereniging De Zaanse Molen
 Verzetmuseum Amsterdam
 Verzetmuseum Zuid-Holland
 Vincent van GoghHuis
 Visserijmuseum Breskens
 Visserijmuseum Zoutkamp
 Voerman Museum
 Volendams Museum
 Warkums Erfskip
 Waterlandmuseum de Speeltoren
 Waterliniemuseum Fort bij Vechten
 Watersnoodmuseum
 Weegschaalmuseum Naarden
 Wereldmuseum Rotterdam
 Westfries Museum
 Westlands Museum
 Witte de With Center for Contemporary Art
 Zaan's Museum
 Zandvoorts Museum
 Zee- en Havenmuseum de Visserijschool
 Zeeuws Maritiem MuZEEum
 Zeeuws Museum
 Zoutmuseum
 Zuiderzeemuseum
 Zwanenbroedershuis

Stichting Museana
p/a Museumvereniging
Postbus 2975
1000 CZ Amsterdam

Telefoon 020-5512900
info@museumvereniging.nl

